

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра політології та державного управління**

Вплив громадської думки на безпекову архітектуру ЄС

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)**

Виконав:

Студент 4 курсу, 407 групи

Спеціальність 052 Політологія

Гаїна Олександр Сергійович

Керівник:

кандидат політичних наук, доцент

Молочко П.О.

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол №__ від _____ 2026 р.

Зав. кафедрою _____ проф. Круглашов А.М.

Чернівці – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ТА ПОЗИЦІЙ ПОЛІТИЧНОГО КЕРІВНИЦТВА В УМОВАХ БЕЗПЕКОВОГО ДИСКУРСУ	6
1.1 Методи дослідження та концептуалізація понять	6
1.2 Неоінституціональний підхід дослідження громадської думки	14
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ДИНАМІКА ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В КРАЇНАХ ЄС ЩОДО ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ.....	17
2.1 Загальна характеристика громадської думки в ЄС щодо розуміння безпеки та розвитку армії.....	17
2.2 Порівняльний аналіз громадської думки в країнах ЄС щодо безпекової політики та ролі України в новій безпековій архітектурі	29
РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ НА ПОЛІТИЧНЕ КЕРІВНИЦТВО ДЕРЖАВ ТА ІНСТИТУЦІЇ ЄС ЩОДО ЗМІНИ АРХІТЕКТУРИ БЕЗПЕКИ ЄС	48
3.1 Ставлення вищого політичного керівництва до нової архітектури безпеки	48
3.2 Проблема формування спільної європейської чи національних армій крізь призму опитувань громадської думки	56
3.3 Виклики та перешкоди на шляху формування нової архітектури безпеки ЄС	62
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73

ВСТУП

Останні роки характеризуються небувалими раніше змінами, що формують новий світопорядок. Для сучасних держав надзвичайно важливо при таких трансформаціях залишатися стійкими та спроможними ефективно реагувати на загрози. В іншому разі вони ризикують втратити свою суб'єктність або навіть державність, а їхнє населення – безпеку. Європейський Союз, як унікальне об'єднання 27 держав, наразі постає перед викликами екзистенційного характеру. Однак на практиці старі правила та механізми виявилися неефективними та потребують негайних змін.

Починаючи з агресії росії проти України в Криму та згодом у Донецькій та Луганській областях, європейські лідери почали дискусії щодо зміцнення безпеки на континенті, проте вагомих практичних дій у цьому напрямі було обмаль. Лише після повномасштабного вторгнення росії в Україну стало очевидно, що потрібні кардинальні та всеохоплюючі зміни в самій архітектурі європейської безпеки. Наразі триває п'ятий рік війни, а ключовим тригером трансформації в Європейського Союзу став президент США Дональд Трамп, який вирішив переглянути взаємодію США з Європою. Зі свого боку росія вдається до безпрецедентної ескалації та залякування, коли над європейськими містами, військовими та громадськими об'єктами порушують повітряний простір «невідомі дрони».

Суттєвий зовнішній тиск на політичне керівництво та громадянське суспільство європейських держав, підсилений діяльністю популістських політичних сил зсередини, є значним та вимагає зусиль для збереження стійкості та розвитку ЄС. У зв'язку з цим, все більшої актуальності набуває потреба в дослідженнях громадських настроїв населення, їх мотивів, бажань та очікувань. Також важливо визначити як співвідносяться суспільні настрої та дії політичних еліт, лідерів держав, їх сприйняття динаміки політичної та геополітичної ситуації, адаптації до них. Дослідивши ці питання, ми отримаємо фундамент знань, що будуть корисними та необхідними для

ефективних дій, спрямування зусиль у ефективні вектори розбудови нової архітектури безпеки в Європі та Україні як її частини.

Метою бакалаврської роботи є дослідження громадської думки щодо питань безпеки й оборони в країнах ЄС та її співвідношення з позиціями політичних акторів, задля виявлення існуючих та потенційних проблем в розбудові нової архітектури безпеки.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

1. Визначити теоретико-методологічні основи дослідження громадської думки та її впливу в контексті безпекової політики ЄС.
2. Виокремити основні тенденції у сприйнятті архітектури безпеки ЄС за результатами досліджень громадської думки в державах-членах ЄС.
3. Дослідити позиції, дії та рішення національних урядів, інституцій ЄС, політичних сил та лідерів у питанні розбудови нової архітектури безпеки ЄС.
4. Визначити співвідношення розуміння оновлення архітектури безпеки ЄС на основі офіційних позицій керівництва та суспільства (за результатами опитувань громадської думки).

Об'єкт дослідження – система Європейської безпеки.

Предмет дослідження – вплив громадської думки на розбудову архітектури безпеки ЄС.

При написанні роботи автором було використано такі методи: контент-аналіз, вторинний аналіз соціологічних даних, дискурс-аналіз, прогностичний та порівняльний метод.

Використання інструментів III. У роботі було використано інструменти штучного інтелекту, а саме Gemini 1.5, з метою виявлення та усунення граматичних, стилістичних і пунктуаційних помилок; пошуку та систематизації першоджерел із подальшим їх оформленням у бібліографічний список відповідно до вимог національного стандарту ДСТУ 8302:2015.

Гіпотези бакалаврської роботи:

1. Громадяни держав-членів ЄС переважно підтримують збільшення інвестицій в політику безпеки, проте мало хто готовий до збільшення особистих витрат для цього.
2. Громадяни держав, які ближче розташовані до потенційної загрози, сприймають її серйозніше та готові до більших інвестицій в безпеку та оборону.
3. Політичне керівництво держав-членів ЄС зважають на суспільні настрої громадян, проте готові йти всупереч ним, змінювати їх.
4. Ідеї створення «Європейської армії» малопопулярні серед політичного керівництва держав-членів ЄС.
5. Україна та український досвід у війні є важливими та необхідними у розбудові нової архітектури ЄС як з позиції політичних еліт, так і з погляду суспільства в ЄС.

Апробація результатів: Гаїна О. С. «Суспільна стійкість, як основа архітектури безпеки ЄС». Студентська науково-практична конференція. ЧНУ ім. Ю. Федьковича (12.05.2026 р).

Гаїна О. С. «Вплив громадської думки на побудову архітектури безпеки ЄС». Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт за напрямом «Актуальні питання співробітництва з Європейським Союзом». ХНУ ім. В.Н. Каразіна (17.04.2026 р).

Molochko P., Haina O. “The Impact of Public Opinion on the EU Security Architecture: from Institutional Integration to Societal Resilience”. International Conference “Identity, Security and Inclusivity in Border Areas of South East Europe” (10-11 June, 2026, Oradea, Romania).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що поділяються на підрозділи, висновків та списку використаних джерел (що містить 68 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 83 сторінки комп’ютерного тексту, з них 70 сторінок основного тексту. Робота містить 12 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ТА ПОЗИЦІЙ ПОЛІТИЧНОГО КЕРІВНИЦТВА В УМОВАХ БЕЗПЕКОВОГО ДИСКУРСУ

1.1 Методи дослідження та концептуалізація понять

Досліджуючи суспільну думку громадян держав-членів Європейського Союзу щодо політики безпеки й оборони, а також порівнюючи результати з позиціями, діями та рішеннями їх політичних лідерів, щодо цієї сфери, виникає необхідність у формуванні якісного методологічного підходу, що доречно поєднуватиме як інструменти соціального моніторингу так і аналізу стратегічного планування.

Для відстеження динаміки громадських настроїв базовим методом дослідження було обрано вторинний аналіз соціологічних даних. Головними джерелами, на які ми покладалися при дослідженні суспільної думки були - дослідження «Standard Eurobarometer», а саме дослідження із хвилі 98 – 104, що загалом охоплює період від зими 2022 та 2023 року – до листопада 2025 року, а також дослідження аналітичних центрів та неурядових організацій, таких як: «Європейська рада міжнародних відносин» (ECFR) [16], «Європейський фонд з покращення умов життя та праці» (Eurofound) [23], серія опитувань «More in Common» [49], дослідження «Bruegel» [51], «European Political Monthly» [35], «Polling Europe» [31] та інші. Таким чином ми диверсифікували джерела дослідження, що у свою чергу забезпечує комплексність, відсутність упередженості та підкріплює достовірність аналізу. Також при дослідженні цих джерел бралися до уваги власні аналізи та висновки експертів у засобах масової інформації, спеціалізованих новинних порталах що публікували результати, а саме: «The Guardian» [54], «Euractiv» [31], «EU Reporter» [16], «EU Perspectives» [50], «Xpert.Digital» [67] та інших. Завдяки цьому ми змогли проаналізувати думки та висновки щодо результатів досліджень різних, незалежних один від одного експертів, що в

свою чергу доповнювало наше власне розуміння суспільної думки держав-членів Європейського Союзу в напрямках пов'язаних з розбудовою нової архітектури безпеки. Ці напрямки включають сприйняття населенням соціально-політичного, економічного стану ЄС, держав-членів, визначення пріоритетів та небезпек, ставлення до змін в політиці безпеки, підтримки України.

Для дослідження кореляції суспільної думки з діями та рішеннями політичних лідерів та інституцій Європейського Союзу нами були використані методи контент-аналізу стратегічних документів ЄС, що визначали зміни у сфері політики безпеки ЄС. Основним таким документом слугували «White Paper for European Defence – Readiness» [33] та «The future European security architecture» [15], «The Hague Summit Declaration» [63] а також договори з партнерами ЄС «Security and defence partnership between the European Union and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland» [55], внутрішні документи окремих держав «Ministère de l'Europe et des Affaires. European Defence. France Diplomacy - Ministry for Europe and Foreign Affairs» [48]. Аналіз як внутрішніх безпекових документів ЄС, так і національних документів та міжнародних договорів дозволяє більш широко дослідити курс розвитку та позиції інституцій ЄС, що визначають майбутнє нової безпекової архітектури. Також використано дискурс-аналіз офіційних заяв посадовців та лідерів для точнішого вивчення їхніх позицій, мотивів та вектору за яким вони прагнуть розвивати, перенаправляти ресурси Європейського Союзу. Також для виявлення протиріч, викликів та перешкод в процесі трансформації безпекової політики були проаналізовані дослідження вітчизняних та іноземних науковців. Серед них можна виділити: Сергія Літвінова «Сучасний стан системи безпеки в Європі та передумови її еволюції під впливом російсько-української війни» [6], Дмитра Короткова «Європейська безпекова матриця: основні принципи та моделі» [7], Оксану та Степана Дмитренко разом з Наталією Жабінець «Європейський союз:

переосмислення безпекової та зовнішньої політики» [4] – серед українських науковців та Александра Фріде «Security, first of all, begins at home”: How Finland, Latvia, and Germany prepare “ordinary people” for crises» [36], Антоніо Калькара та Луїс Сімон «Face to face: France, Germany and the future of the European defence industry» [21], Стефан Бемельманс «When the Sleepwalkers Awake: A German Plea for a New European Security Architecture » [18] та багато інших.

Визначившись з інструментарієм нашого дослідження та з джерельною базою наступним, що слід розглянути це саме розуміння безпеки. У сучасних умовах глобалізації, цифровізації, стрімкого технологічного розвитку, зокрема технологій штучного інтелекту, та нових засобів ведення війн загрози у світі стрімко набувають нових форм та можливостей, що відповідно вносить зміни у сприйняття безпекового середовища. Як зазначають О. та С. Дмитренки та Н. Жабінець: «поняття безпеки втрачає свою колишню вузьку військово-політичну інтерпретацію й охоплює дедалі ширше коло міждисциплінарних аспектів, серед яких вагому роль відіграють питання енергетичної стабільності, екологічної безпеки, охорони здоров'я, кіберпростору, технологічного суверенітету та навіть морально-культурного самовизначення» [4]. Подібне широке окреслення сфер які необхідно враховувати у дослідженні політики безпеки, ми вважаємо дійсно доречним та актуальним, адже росія, як ключове джерело загроз у Європі, систематично вдається до актів масового нищення енергетичної та газової інфраструктури України, природних ресурсів, довкілля, актів кібератак, через соціальні мережі, особливо із непрозорими алгоритмами видачі інформації, вона втручається у виборчі процеси держав, маніпулює масовою свідомістю, що призводить до поляризації суспільства та політичних криз.

Виходячи з такого об'ємного переліку викликів стає очевидно, що поодиначі держави-члени Європейського Союзу не спроможні виробити необхідні рішення для якісної протидії їм. Тому політика безпеки більше не

може розглядатися як виключно сфера інтересів національної держави. Також вагомою причиною цього є і рівень інтеграції між державами у ЄС, що робить членів чутливими до різного роду криз та катаклізмів в одне одного. На щастя, як зазначав Дмитро Коротков: «Одним із основоположних принципів європейської архітектури безпеки є принцип неподільності безпеки. Цей принцип, відповідно до якого безпека кожної окремої держави є тісно пов'язаною з безпекою інших, був закріплений у міжнародних документах, зокрема в Паризькій хартії для нової Європи 1990 року.» [7], що вже виносить цей аспект як важливий у нашому дослідженні, підтверджуючи нашу позицію.

Загалом, у нашому дослідженні ми будемо розглядати архітектуру безпеки Європейського Союзу, як спільну комплексну систему забезпечення стабільності, правопорядку та відстоювання інтересів ЄС, спроможність якої базується на інтеграції та координації держав-членів, залученні їхніх можливостей, ресурсів та здатності генерувати ці ресурси. Також, слід зазначити, що попри різноманітність поняття безпеки, у дослідженні основний фокус уваги ми будемо все ж зосереджувати саме на військово-політичних аспектах, реформі й розвитку оборонно-промислової, економічної бази та рівні її соціальної підтримки. Оскільки саме ці напрямки формують фундамент для всієї системи та потребують найбільшої уваги, через тривалий період нехтування ними.

Наступним важливим поняттям, який активно застосовуватиметься у нашому дослідженні та потребує детальнішого ознайомлення - стратегічна автономія ЄС. Це являється однією з ключових цілей та задач, які планують досягти при розбудові нової архітектури безпеки. Як зазначає С. Літвінов: «розвиток стратегічної автономії – можливості Європи діяти незалежно від США й НАТО в питаннях оборони» [6]. Європейський Союз досить тривалий період не приділяв достатньої уваги таким напрямкам політики як кібербезпека, розвиток військово-промислового комплексу, зміцнення

збройних сил своїх держав-членів, поглиблення їх координації, покладаючись у цих питаннях на Сполучені Штати Америки, вже існуючу інфраструктуру НАТО та поодинокі, скромні за своїми результатами ініціативи. Це стало причиною, до певної міри, втрати зовнішнього суверенітету ЄС, що дозволило зовнішнім геополітичним гравцям сприймати Європу саме в ролі об'єкта міжнародних відносин нав'язуючи умови та правила, що задовольняли власні інтереси. Чудовим прикладом тут виступає політика адміністрації Дональда Трампа з 2025 року, якому вдається почуватися в Європі повноправним господарем, а недалекоглядна енергетична політика ЄС зробила його залежним від російських дешевих енергоносіїв, що сформувало фундамент для впливу на політичні рішення окремих держав та всього Союзу. Попри негативний на сьогодні вплив політики США на ЄС стратегічна автономія не передбачає ні розриву політичних відносин, ні економічних зв'язків і тому подібне – її мета сформувати взаємовигідні відносини при яких зовнішні партнери та треті держави не будуть мати важелів тиску на прийняття рішень ЄС, при цьому зберігши та покращивши свою безпекову архітектуру. С. Літвінов зазначає, що «основними пріоритетами ЄС і НАТО є зменшення енергетичної залежності від росії, посилення кібербезпеки, розвиток обороноздатності на східному фланзі й зміцнення трансатлантичного партнерства» [6].

Таким чином, стратегічна автономія Європейського Союзу прагне збереження існуючих партнерських відносин та союзів, навіть збільшення, розширення їх, проте вона переосмислює роль Європи як самостійного гравця в геополітичному просторі, з яким потрібно рахуватися а інтереси, суверенітет поважати, створюючи фундамент для цього. Наразі головним завданням, для стратегічної автономії, є досягнення узгодженості дій між державами-членами, що забезпечить стабільність та впевненість у надійності нової реальності Європи.

Ще одним важливим поняттям, котрий закладений в основу проблем сучасного Європейського Союзу та зокрема і особливо у безпекову архітектуру – дивіденди миру. У своїй праці Ф. Дорн, Н. Потрафке та М. Туг лаконічно та точно визначили: «Дивіденди миру економія на обороні для збільшення бюджетів інших сфер політики» [26]. Проте, насправді проблематика цього явища значно глибша та складніша за просто хибне розставлення пріоритетів при формуванні національних бюджетів держав-членів та ЄС.

Десятиліття практики нехтування безпековою політикою на користь збільшення соціальних витрат, укорінення моделі держави загального добробуту призвело до несприйняття суспільствами Європейського Союзу можливості високих витрат на армію, особливо за рахунок скорочення соціальної політики. Таким чином, процеси розвитку стратегічної автономії та побудови нової архітектури безпеки ЄС вступають у гострий конфлікт із традиційним та звичним для громадян високим рівнем якості життя та неготовністю до його погіршення. Результатом для європейців стало створення психологічного та ментального бар'єру, що сформувало стійке небажання приймати нову геополітичну реальність в якій існуюча модель Європейського Союзу виявилася недосконалою та, зі сприяння зовнішніх геополітичних процесів, остаточно вичерпала себе: «Європейські країни значно розширили свої держави добробуту, не досягнувши достатнього економічного зростання для її підтримки. Це пояснює, чому висока частка витрат на оборону відносно ВВП, яка була поширеною під час Холодної війни, сьогодні здається немислимою» [26].

Таким чином, у нашому дослідженні під поняттям «дивіденди миру» ми розуміємо – практику формування державних політик та перенаправлення на них ресурсів під впливом сприятливої та спокійної міжнародної ситуації, що залишає в дефіциті та поза пріоритетами державні політики, котрі є критично необхідними у періоди конфліктного міжнародного середовища.

Характерними ознаками при тривалому використанні цієї практики є втрата суспільством сприйняття реальних небезпек, укорінення пацифізму та неготовність, небажання до змін за рахунок їхнього добробуту.

При побудові нової архітектури безпеки критично необхідно позбутися обмежень та негативних наслідків практики дивідендів миру. Стратегічна автономія Європейського Союзу як політична мета та орієнтир до самостійності мусить забезпечити у своїй основі міцний фундамент. Нормативна база ЄС визначає релевантне для цього поняття – оборонна готовність.

Відповідаючи на виклики сьогодення, європейські держави та інституції мусять забезпечити необхідний рівень технологічних, виробничих, ресурсних та адаптаційних спроможностей, що не будуть залежати від третіх сторін. У сучасний період конфліктів високої інтенсивності та нестабільності міжнародних відносин, навіть між союзниками, стратегічними партнерами Європейський Союз та його держави-члени вимушені розраховувати виключно на власні сили. Як зазначено у тексті повідомлення Європейської Комісії до Європейської Ради: «Оборонна готовність передбачає розробку та здобуття можливостей, необхідних для сучасної війни. Це означає забезпечення Європи оборонно-промисловою базою, яка дає їй стратегічну перевагу та необхідну незалежність» [52] – таким чином досягнення автономії вимагає в тому числі запуску процесів мілітаризації, що виступає новим, незвичним та складним етапом для сучасної Європи.

Слід наголосити, що «оборонна готовність» виступає антитезою до поняття «дивіденди миру», оскільки у своїй суті вона вимагає реалістичної оцінки геополітичного та міжнародного середовища при формуванні державних політик, особливо беручи до уваги при цьому явні та потенційні ризики, загрози. Також важливо, що фундаментом та рушійною силою цього є суспільства держав, їх підтримка та залученість: «У ширшому сенсі, оборонна готовність також вимагає надійного сприятливого цивільного

середовища, що базується на стійких суспільствах, добре підготовлених та поінформованих громадянах, а також посиленій співпраці між цивільним та військовим секторами» [52] – як чергове підтвердження протиставлення між поняттями.

Загалом, при дослідженні ми визначаємо поняття «оборонної готовності» як рівень взаємодії суспільства та держави, де інституції забезпечують необхідні ресурси, створюють умови, безпекову інфраструктуру а соціум демонструє підтримку, залученість та стійкість у цьому процесі, що є критичною умовою для архітектури безпеки Європейського Союзу.

У підсумку нашого теоретико-методологічного розділу слід виокремити особливості дослідження впливу суспільної думки на побудову нової архітектури безпеки Європейського Союзу, що потребує як моніторингу динаміки суспільних настроїв, через вторинний аналіз соціологічних досліджень, контент-аналізу стратегічних документів ЄС, дискурс-аналізу заяв посадовців та політичних лідерів. Це дозволить виявити кореляцію між запитами населення та реальними векторами розвитку безпекової політики ЄС.

Важливим аспектом нової архітектури безпеки Європейського Союзу є розширення її компетенцій, що включає кібербезпеку, інформаційний суверенітет, енергетичну стабільність, охорону здоров'я та інші сфери, виходячи за межі лише військово-політичного вектору. У зв'язку з таким великим об'ємом напрямків та глибокої інтеграції держав-членів затверджується актуальність їхнього принципу неподільності безпеки, коли між державами існує взаємозалежність перед загрозами, що потребує спільних зусиль.

Поняття «стратегічної автономії ЄС» визначається, як спроможність до самостійних дій, здатності захисту свого суверенітету спираючись на власні сили, ресурси та інтереси, без залежності від зовнішніх акторів. Проте

значний негативний вплив при досягненні цієї автономії мають наслідки «дивідендів миру», що сформувало у суспільстві неприйняття дій та рішень, котрі шкодять соціальному комфорту громадян, всупереч оборонним потребам та геополітичних викликів. Проте інструментом для виправлення ситуації слугує принцип «оборонної готовності», що формує цілі створення промислової інфраструктури, економічного, ресурсного потенціалу та стійкого, свідомого населення як критично необхідної основи.

Загалом, проведений нами теоретико-методологічний аналіз та його результати створюють необхідну основу для подальшого проведення емпіричних досліджень в наступних розділах нашого наукового дослідження.

1.2 Неінституціональний підхід дослідження громадської думки

Наступному, чому варто приділити увагу це саме розуміння поняття «громадська думка» та доречність її використання при дослідженні архітектури безпеки Європейського Союзу. Важливим джерелом у цьому питанні є дослідження полісемантики поняття «суспільна думка» науковця Олега Шустенка [14]. Слід спершу розібратися з різницею поняття «суспільна думка» та «громадська думка», оскільки в роботі використовуються обидва з них. Попри те, що в самій назві джерела досліджується саме полісемантика «суспільної думки» цей термін присутній виключно в назві роботи, вступі та висновку. У основній частині автор використовує виключно «громадська думка», що підводить до рівнозначності цих понять. І Шустенко дійсно стверджував про їхню тотожність: «Суспільну або громадську думку досліджують...» [14, С.2]. Саме ж визначення поняття він наводить наступне: «суспільна або громадська думка – це явище «загальне, субстанціальне й дійсне», що відбиває «правильні тенденції дійсності», як продукт соціальної взаємодії та спілкування є еквівалентом волі народу» [14, С.7], що вкотре підтверджує тотожність понять. Слід зазначити, що науковець все ж простежував особливості кожного з них: громадська думка має дещо вузьку специфіку, певне обмежене коло людей, а

суспільна думка охоплює все суспільство. Проте ця різниця не зупиняє самого автора від ототожнення цих двох понять. Тож, беручи до уваги дослідження Шустенка ми в нашій роботі також ототожнюємо поняття «суспільна думка» та «громадська думка».

У нашій роботі ми будемо розглядати громадську думку з позицій теорії неоінституціоналізму. Важливим та фундаментальним джерелом для нас являється праця професорів Джеймса Гарднера Марча та Йогана Педера Олсена «Новий інституціоналізм: організаційні фактори в політичному житті» [45], в якій науковці по новому розглянули політичні інститути та їх ролі.

Насамперед важливо відзначити, що з позицій неоінституціоналізму громадська думка має цінність та пояснюється її формування. Важливе місце тут посідає поняття вподобань або ж преференцій, які можна охарактеризувати як створені системою стійкі настанови, що формулюють вибір та пріоритетність у осіб чи інституцій. Марч та Олсен зазначають: «Новий інституціоналізм... стверджує, що вподобання та смисли розвиваються в політиці, як і в решті сфер життя, через поєднання освіти, індоктринації та досвіду» [45]. Це означає для нашого дослідження, що суспільна думка є результатом процесу політичної соціалізації та обміну практик, які громадяни отримують при тривалій та систематичній взаємодії з інституціями. Цим самим вона цілком ґрунтовно являється частиною політики, її неформальною інституцією.

Її завданням зокрема є визначення та формування змістів, адже громадяни не просто надають оцінку політичним рішенням, а визначають, до прикладу, що є загрозою, ризиком або ж безпекою. У праці автори зазначають: «Політика розглядається як освіта, як місце для відкриття, опрацювання та вираження значень, встановлення спільних (або протилежних) концепцій досвіду, цінностей та природи існування» [45]. Тобто, саме завдячуючи визнанню суспільною думкою та вписування у її

концепції досвіду, що сформували потребу, актуальність та встановили асоціації з реальною «безпекою», архітектура безпеки Європейського Союзу набуває легітимності та необхідної підтримки для розвитку.

Також слід розглянути громадську думку і через «логіку доречності», як один з головних елементів теорії неоінституціоналізму. Ця логіка доречності передбачає визначення обставин ситуації в якій ми опинилися, ролі яку ми зараз відіграємо та пошуку дій, що логічно співвідносяться з нашою роллю. Іншими словами вона пояснює чому та як приймаються рішення в організації чи системі. Марч та Олсен писали: «дія часто ґрунтується більше на виявленні нормативно доречної поведінки, ніж на розрахунку віддачі, очікуваної від альтернативних варіантів вибору. Як наслідок, політичну поведінку, як і будь-яку іншу, можна описати через терміни обов'язків, зобов'язань, ролей та правил» [45], тобто громадська думка являється певною системою очікувань. Іншими словами, дії сприймаються як «нормативно доречні» якщо вони існують в межах існуючих обов'язків та правил. Відповідно до цього підтримка чи спротив суспільства, до прикладу, в питанні створення армії Європи, чи продовженні надсилання допомоги Україні залежить від співставлення власної європейської ідентичності, цінностей демократії, норм закону та відповідності їм дій влади.

Загалом, у теорії неоінституціоналізму поняття «громадська думка», або як синонім «суспільна думка», ми розглядаємо, як внутрішня неформальна політична інституція, що створює рамки прийнятного для політичної влади, еліти. Вона визначає які рішення будуть легітимними й отримають підтримку, та які будуть неприйнятними і зустрінуть спротив, через їх невідповідність усталеним обов'язкам та нормам. Це підтверджує важливість та пояснює потребу дослідження впливу громадської думки в контексті розбудови архітектури безпеки ЄС.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ДИНАМІКА ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В КРАЇНАХ ЄС ЩОДО ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ

Восени 2025 року держави-члени європейського союзу зазнали безпрецедентних провокацій на своїй власній території, коли дрони невідомого походження почали порушувати їхній повітряний простір над об'єктами критичної інфраструктури. Проте для всіх стало зрозуміло, що це новий виток розвитку ескалації зі сторони росії, котра мститься європейським державам за підтримку України. Намагаючись тиснути на уряди європейських держав через залякування населення, фінансові збитки, кібератаки та загальну атмосферу страху росія веде гібридну війну з метою змусити європейських лідерів капітулювати, тим самим прийнявши новий світовий порядок де вона отримає Європу у свою сферу впливу та матиме вирішальне значення у регіоні.

У зв'язку з цим потрібно визначити як громадяни держав-членів Європейського Союзу сприймають потенційні загрози своїй безпеці, чого очікують від своїх урядів у цьому напрямку та на які кроки вони готові заради зміцнення обороноздатності своїх держав та ЄС в цілому. Також важливим є визначення ролі України у формуванні безпекової політики ЄС, як нового напрямку співпраці.

2.1 Загальна характеристика громадської думки в ЄС щодо розуміння безпеки та розвитку армії

Одним з найважливіших аспектів стійкості будь якої держави чи інституції та першочерговою ціллю для ворогів є віра громадян у цінність та доречність цієї держави чи інституції. Керуюсь досвідом України у війні проти росії, коли в перші години та дні вторгнення росія запускала різні фейки та дезінформацію про наше вище військово-політичне керівництво. Ніхто не буде захищати державу, політичне керівництво, якого втратило зв'язок з власним народом, якщо він відчувається обділеним, забутим чи обдуреним.

Найкращим прикладом такого є – Сирія, коли зник режим Башара Асада. Тримуючись виключно на військовій допомозі росії та терорі власних громадян політичне керівництво Сирії не мало підтримки серед населення, ба більше, мало організований опір проти себе. Коли росія сконцентрувала всі зусилля у війні проти України Башар Асад де-факто залишився в Сирії покинутим. Згодом опозиція режиму почала свій наступ та за лічені дні режиму не стало, а громадяни святкували звільнення від тирана.

Інший недавній приклад – Венесуела. Самопроголошений президент Н. Мадуро посівши свою посаду остаточно закріпив диктаторський режим у країні, тримаючи владу завдяки симбіозу державних інституцій з наркокартелями та влаштовуючи репресії проти власного населення та опозиції. Врешті суспільство у Венесуелі було залякане та обділене увагою з боку влади, а недалекоглядна економічна політика призвела до широкого поширення крайньої бідності в країні та міграції значної частини населення. Це призвело до того, що коли між Венесуелою та США почався конфлікт, кульмінацією якого наразі є операція з викрадення Н. Мадуро, громадяни Венесуели не просто не бажали чинити опір загарбникам, ця подія переросла в день народного свята зі скиданням монументів та плакатів диктаторського режиму.

Ці приклади яскраво демонструють небезпеку та потребу в постійній та відкритій комунікації громадян з владою, політичними елітами та лідерами в ЄС. Наразі нам відомо, що: «Європейський Союз користується досить позитивним ставленням серед своїх громадян 52% ставляться до нього позитивно, а 32% нейтрально. Лише 16% респондентів негативно ставляться до ЄС» [50]. Ці значення доволі позитивні, особливо враховуючи, що Європейському Союзу у своїй діяльності, в часи найбільших випробувань та змін, необхідно враховувати інтереси 27 держав-членів, координувати спільну політику між урядами, інституціями, організаціями та впроваджувати нові підходи. Попри це залишається велика потреба в розвитку комунікації

між громадянами в ЄС та його інституціями, лідерами, адже останніми роками сильно активізувалися та набирають сили популістичні політичні сили з притаманним їм євроскептицизмом. Ці чинники намагаються дискредитувати ЄС, його інституції та лідерів перед своїми громадянами, тому потрібно знайти ефективні механізми протидії їм, інакше керівництво Європейського Союзу буде позбавлене фундаменту своєї стійкості, що може призвести навіть до його розпаду. «Більшість європейців вважають, що ЄС повинен відігравати більшу роль у захисті своїх громадян від глобальних криз та ризиків безпеки (68%). Дев'ять із десяти європейських громадян закликають до більшої єдності держав-членів ЄС (90%), а понад три чверті вважають, що ЄС потрібно більше засобів для боротьби з сучасними глобальними викликами (77%)» [50]. Ці результати опитування демонструють, що суспільства Європейського Союзу цікавлячись міжнародною ситуацією та політикою, сприймають наявні глобальні виклики та загрози як такі, що безпосередньо можуть їм нашкодити. Намагаючись убезпечити себе громадяни вимагають подальше поглиблення інтеграції та зміцнення партнерства між державами-членами. Також вони розуміють, що наявні сили та ресурси ЄС є недостатніми та потребують оновлення. Таким чином, ми можемо ствердно говорити про існування у європейській громадській думці підґрунтя для розвитку тісніших та спроможніших форм взаємодій, зокрема розбудови нової архітектури безпеки Європейського Союзу.

Довгі роки та навіть сьогодні держави Європи спираються в питаннях безпеки й оборони на свого стратегічного союзника – Сполучені Штати. Як зазначено в дослідженні європейської громадської думки, що проводилася в 6 країнах ЄС у січні 2024 року: «США сприймаються як найпотужніші у військовому плані, з середнім показником у 76% респондентів, які вважають їх дуже потужним» [19, С.11]. Сам же ЄС вважається найслабшим серед США, Китаю та росії. В часи холодної війни Сполучені Штати були

ініціаторами збільшення чисельності своїх сил в Європі для протидії Радянському Союзу та Варшавського блоку, навіть після закінчення холодної війни та з розширенням НАТО та ЄС на Схід, Америка залишалася надійною опорою безпеки на континенті. Держави Європи відчуваючи безпеку та не вбачаючи необхідності вкладатися в оборонний сектор вирішили скористатися «дивідендами миру» та направити вивільнені кошти на інші потреби. З приходом до влади у США президента Дональда Трампа така ситуація стала неприйнятною, на європейські держави почався тиск з метою змусити в ЄС вкладатися у свою безпеку. Тиск через тарифні мита, жорсткі політичні висловлювання, скорочення військової допомоги Україні та власної присутності в Європі, навіть висловлення територіальних претензій союзникам не на жарт налякало всіх та змусило політичних керівників в ЄС до рішучіших дій.

Попри певні успіхи адміністрації Д.Трампа в Європі, що змусило країни ЄС кардинально переглянути своє ставлення до оборони та безпеки є значні негативні наслідки: «імідж Сполучених Штатів різко погіршився. Якщо раніше схвальні та несприятливі думки були збалансованими (по 47%), то перші впали до 29%, а другі зросли до 67%. Хоча Сполучені Штати все ще сприймаються більш позитивно, ніж росія (лише 14% сприятливих порівняно з 83% несприятливих), зараз їхній рейтинг не перевершує Китай» [24]. Сполучені Штати втратили статус надійного партнера в Європі. Навіть в разі приходу до влади у США нової адміністрації, яка намагатиметься розвивати дружні відносини з союзниками все одно залишатиметься розуміння, що через 4 роки, з новими виборами все може знову кардинально змінитися.

З одного боку це позитивний та повчальний випадок для Європи, головний урок з якого – самодостатність, стабільність та прогнозування ризиків – це запорука безпеки. З іншого боку це негативний вплив на політичну та економічну ситуацію в Європейському Союзі, коли серед населення шириться страх перед війною, ціна життя зростає, а політичне

керівництво ЄС звинувачують у нездатності захистити інтереси Європи. У цій ситуації необхідними стають внутрішня згуртованість та лідерство політичного керівництва ЄС. «Європейці віддають перевагу тому, щоб ЄС був більш незалежним у військовому відношенні від США, і виступають за передачу повноважень щодо формування зовнішньої політики ЄС» [65, С.1680]. Громадянам потрібно продемонструвати готовність Європи до цих змін, щоб вони були передбачувані, ризики мінімізовані, а страхи та сподівання почуті. Зміна характеру відносин із США – черговий шанс пояснити громадянам ЄС необхідність збільшення інвестиції у безпеку та оборону, навіть при скороченні фінансування інших важливих сфер.

Також важливо зазначити, що ставлення громадської думки до транс-атлантичного альянсу залишається позитивним, попри вагомий роль та значний вплив на нього Сполучених Штатів: «53% європейців кажуть, що вони довіряють НАТО (порівняно з 37%) – цей показник дещо зменшився (-3 пункти), що близько до показника довіри до ЄС» [24]. Позитивне сприйняття європейським суспільством НАТО говорить про потенціал цієї організації, як надійної частини інфраструктури у новій архітектурі безпеки ЄС.

На сьогоднішній момент США й досі є гарантами безпеки в Європі, проте ці гарантії стають дедалі менш привабливими та надійними, особливо на фоні того коли адміністрація Сполучених Штатів не просто має претензії та вимоги до своїх союзників, а веде приятельську, навіть подекуди дружню дипломатію з найбільш ймовірним у найближчій перспективі ворогом Європи – росією. Бажання Трампа бачити в росії не злісного порушника міжнародного права, загрози всіх демократичних принципів та загалом глобальної безпеки, а потенційного партнера з великим економічно вигідним потенціалом, з яким можна поділити світ на сфери впливу залишає розуміння, що ЄС може стати розмінною монетою в руках геополітичних хижаків. Мартін Бенкс у своїй статті «Most EU citizens are “ready” for war – new poll» за результатами проведеного опитування констатував, що: «траєкторія

другого президентства Дональда Трампа перевертає європейську громадську думку щодо оборони та безпеки та змушує громадян визнати, що вони повинні готуватися до світу у стані війни» [17]. Великою проблемою зараз залишаються обмежені важелі впливу лідерів Європейського Союзу на цю ситуацію, що обмежуються переважно дипломатією та економікою. Готовність протистояння грубій силі, або ж гібридним атакам не є суттєвими: «52% європейців не переконані, що континент готовий у військовому плані до тривалого військового конфлікту з третьою країною» [31]. Ця ситуація є доволі плачевною і потребує негайної уваги.

У часи сильного загострення та ескалації міжнародних відносин, коли громадяни невпевнені в оборонних спроможностях власної держави, зростає популярність політичних сил та лідерів, які обіцяють ні в якому разі не допустити війни та пов'язаних з нею економічних, соціальних, міграційних ризиків. «Мир постає як цінність, яку вони найбільше хочуть, щоб захищав Європейський парламент (52%), що відображає поточний геополітичний клімат. Демократія (35%), свобода слова (23%), права людини (22%) та верховенство права (21%) також залишаються центральними очікуваннями» [29]. Ця ситуація може призвести до того, що лідери ЄС, розуміючи безперспективність опору та обмеження зумовлені власними політичними програмами, підуть на великі поступки агресорам, котрі можуть і не зупинитися на досягнутому та вимагати більшого задоволення своїх інтересів. Врешті, Європейський Союз у своїй життєздатності буде надіятись виключно на добру волю зовнішніх акторів, що ознаменує остаточну втрату його суб'єктності та сенсу існування. За даними опитування ЄС проведеного в лютому 2026 року: «Щоб зміцнити свої позиції у світі, ЄС повинен зосередитися насамперед на обороні та безпеці (40%), конкурентоспроможності, економіці та промисловості (32%), а також енергетичній незалежності (29%), вважають громадяни» [29]. Сучасні лідери ЄС мусять демонструвати стійкість та непохитність своїх демократичних

принципів, та підкріплювати це діями, зокрема пам'ятати, що неготовність до війни не є причиною йти на поступки супротивнику, це є причиною вкладатися та зміцнювати власні оборонні можливості та готувати своє населення до подекуди неприємних політичних реалій.

Розбудова ефективної політики безпеки та оборони держави, вимагає тривалого часу, значних фінансових інвестицій, людських ресурсів, та системного характеру, особливо в умовах створення нової архітектури безпеки у співпраці між мінімум 27 державами. Спільна політика безпеки вимагає спільних зусиль та спільного розуміння цілей, задач та потреб цієї співпраці. Коли між союзниками немає єдиної точки зору, їхні інтереси неспівставні, або й взагалі є протилежними то досягнення успіху є великим випробуванням. На щастя, розуміння необхідності співпраці між державами-членами ЄС в їхніх громадян є: «Існує широка підтримка низки конкретних пропозицій: зміцнення оборонної співпраці (82% «за», +4 бали з осені 2024 року); жоден бал не нижчий за 68%. збільшення оборонного бюджету в ЄС (69%, +5 пунктів). краща координація закупівель військового обладнання (81%, +2 бали); зміцнення потужностей ЄС з виробництва озброєнь (73%, +4 бали)» [24].

Окрім нестабільного та агресивного союзника в ролі США, що поволі втрачає свою роль гаранта безпеки на континенті, європейці насамперед об'єднуються в намаганнях захиститися перед реальним супротивником – росією. Більшість громадян держав-членів ЄС сприймають її як недружню, або взагалі ворожу загрозу. «Сприйняття російської загрози залишається загалом незмінним: 77% європейців вважають, що російське вторгнення в Україну становить загрозу безпеці ЄС» [24]. Це логічно впливає з її агресивної політики на пострадянському просторі щодо Молдови, Грузії та особливо після повномасштабного вторгнення в Україну. Також причиною ставлення до росії як загрози безпосередньо державам ЄС стала публічна риторика її політичного керівництва та чиновників в якій «Захід»

звинувачували в порушенні домовленостей та вимагали повернення ряду держав Східної Європи під вплив росії. Лідери ЄС та США відмовившись від цих безглузвих вимог та підтримуючи Україну у війні переконались вже не на словах, а на діях про реальну військову загрозу з боку росії – починаючи від хакерських атак на інституції ЄС та її держав-членів, втручання у виборчі процеси в ЄС, підтримки дружніх політичних сил, закінчуючи гібридними атаками безпілотників та порушенням повітряного простору ЄС.

На сьогодні суспільна думка щодо оборони та безпеки має доволі позитивні показники: «81% громадян ЄС кажуть, що вони підтримують спільну політику безпеки та оборони, порівняно з 15%, які виступають проти. Ця підтримка, яка й без того була дуже сильною, ще більше зростає: +6 пунктів з весни 2011 року, +2 пункти за останні шість місяців. У всіх державах-членах підтримка становить 70% або вище або близька до цієї частки в одній країні (68% в Австрії)» [22]. Ця ситуація створює сприятливий ґрунт для подальшого створення нової архітектури безпеки ЄС, їхнє політичне керівництво мусить далі працювати над розробленням та масштабуванням вже конкретних механізмів та форм системи, що реально відповідатимуть викликам та загрозам.

Проте, попри визначеність загроз, пріоритетів та потреб нової безпекової архітектури, залишається незмінним основний та критично необхідний аспект – питання залучення людей безпосередньо до оборони держави. Війна росії проти України вирізняється з поміж інших війн та конфліктів у світі частини XX та всього XXI століття величезними масштабами, залученими ресурсами. По обидві сторони фронту між собою в боях сходяться мільйонні армії, сторони зазнають великих втрат, війна вже давно перейшла до позиційного характеру, де основними критеріями успішності є витримка та здатність поповнення втрат. На жаль, коли міжнародне право зазнає нехтування та дискредитації, реальний вплив на вирішення конфліктів отримують не бажання та позиції політичного

керівництва чи суспільства держав, не юридичні, правові позиції сторін, навіть не економічні чи фінансові фактори, а насамперед здатність мобілізувати населення та вести його у боротьбу з ворогом. Україна, попри доведений безпосередньо на полі бою великий патріотизм та готовність до самопожертви своїх громадян все ж зазнає труднощів з мобілізацією населення та укомплектуванням особовим складом підрозділів у війську. Держави ЄС мусять забезпечити свої позиції, принципи та цілі готовністю боротися за них, проте на жаль наразі ситуація невтішна: «громадяни ЄС (32% готові воювати), США (41%) та Канади (34%). Виняток у Європі, де люди висловлюють більшу готовність особисто захищати свою країну у разі війни, це країни, які не входять до ЄС: близько 60% заявляють, що готові воювати» [38, С.1].

Громадяни Європейського Союзу живучи в умовах цінності людського життя, держави загального добробуту та значний час паразитуючи на «дивідендах миру» втратили значною мірою розуміння цінності такого ладу, безпеки. Наразі, суспільства ЄС у відповідь на загрози цілком нормально сприймають варіант власного стримування, щоб не провокувати агресора, як підтверджує дослідження громадської думки: «Країна повинна припинити всі кроки, включаючи застосування сили, щоб запобігти агресії з боку будь-якої експансіоністської держави: Франція – 55%, Німеччина – 43%, Греція – 53%, Італія – 50%, Польща – 60% Іспанія – 52%, Загалом – 52%». [19, С.17]. Політичне керівництво ЄС мусить розвивати серед населення своїх держав колективну відповідальність за безпеку континенту, того ладу й тих принципів завдяки яким європейці мають одні з найкращих показників якості життя в світі, інакше це дуже негативно зміниться.

На нашу думку, одним з найбільш очевидних та ефективних інструментів для відновлення військової міці та розширення спроможностей ЄС є відновлення обов'язкової військової служби. Ця думка підтверджується результатами опитування ECFR: «Більшість європейців виступає за

відновлення обов'язкової військової служби. Респонденти у Франції (62%), Німеччині (53%) та Польщі (51%) є найбільшими прихильниками такого кроку, а найменшу підтримку висловили респонденти з Угорщини (32%), Іспанії (37%) та Великої Британії (37%) (це питання не ставилося в Данії, Естонії та Швейцарії, оскільки військова служба там вже є обов'язковою)» [17]. Однак, ця пропозиція вимагає як певних зусиль з боку держави так і її прийняття суспільством, а особливо громадянами котрим безпосередньо доведеться долучатися до війська.

Великою потребою є наразі переконати молодь прийняти необхідність виділити частину свого часу, частину життя на оборону суспільного ладу, ймовірно навіть всупереч особистим планам та бажанням. Наразі суспільне сприйняття цієї ідеї наступне: «Найбільше підтримують ідею обов'язкової військової служби ті, хто перебуває у вікових групах 60-69 років та 70+ (відповідно, 54% та 58% вказали на свою підтримку). Однак цей показник різко знижується, якщо порівняти його з наймолодшою демографічною групою (ті, кому 18-29 років). У середньому лише 27% цієї групи, які досягли віку, щоб служити і брати участь в будь-якому збройному конфлікті, висловили свою підтримку, тоді як більшість – 57%, вказала, що вони виступатимуть проти такого кроку» [17]. Одним з логічних та перспективних рішень у цьому напрямку є вироблення широкої системи соціального заохочення. Військова служба мусить бути справою не просто почесною, але й престижною, прибутковою та перспективною.

Окремі питання котрим слід приділити увагу полягають у підтримці суспільством того чи іншого формату організації нової архітектури безпеки. Цей аспект насправді є дуже важливим, оскільки успішна побудова ефективної та надійної системи оборони в такому складному та великому політичному організмі як ЄС потребує узгодженості та поваги інтересів кожної її ланки. «Коли мова йде про міжнародні кризи, більше 50 відсотків респондентів віддають перевагу спільній відповіді ЄС, а не покладаються

лише на національні відповіді» [19], що говорить про роль інституцій ЄС як провідних, проте без належного забезпечення можливостей. В середині частини держав-членів є розуміння, що з об'єктивних причин малі за розмірами, економічними, промисловими та демографічними показниками держави не можуть мати сильні, конкурентні позиції з великими державами в єдиній системі. У цій ситуації простежуються ризики нехтуванням інтересами, що можуть призвести до гальмування або ж взагалі протидії змінам, тому формування більш цілісної та єдиної системи вимагало б компромісів на користь малих держав для збереження рівноваги в системі. З іншого боку, у великих та сильно розвинених державах ЄС є розуміння, що саме їхні матеріальні та демографічні ресурси, промислові та економічні потенціали будуть відігравати левову роль у оборонних спроможностях нової архітектури безпеки, їхні вкладення будуть вищими і вони бажають отримати кращі позиції в цій системі: «громадська думка має обмежений ентузіазм, коли справа доходить до того, щоб поділитися багатством країни з іншими націями; рівень згоди коливався між 26 та 30 відсотками» [19].

Через різницю між державами-членами у власних можливостях та бажаннях в новій безпековій архітектурі виникають суперечності в правильному інституційному підході та розподіленні впливу у ній. Суспільна думка в цьому питанні ще не набула переконливої та однозначної позиції: «Майже половина респондентів (48%) висловилися за оборонні інвестиції, координовані Європейською Комісією, тоді як 41% віддали перевагу тому, щоб рішення приймалося на національному рівні» [31], разом з тим, як підтверджує інше дослідження потреба розширити спроможності ЄС є чіткі: «Європейський Союз повинен збільшити свою військову силу, навіть якщо це вимагає збільшення військових витрат: Франція 73% Німеччина 67% Греція 68% Італія 49% Польща 78% Іспанія 60% Всього 66%» [19]. Ми віддаємо перевагу інституціям Європейського Союзу в питанні головування та лідерства в новій архітектурі безпеки ЄС, оскільки вони є найбільш

надійними та зацікавленими у досягненні вигоди, насамперед всього ЄС, а не окремої держави чи групи держав. При цьому слід працювати як над затвердженням конкретної інституційної моделі архітектури безпеки, так і над прийняттям її суспільством. Громадяни мусять бути впевнені у її надійності та відповідності своїм інтересам, адже саме вони будуть частиною цієї моделі та прийматимуть безпосередньо її ризики на себе.

Одним з найцікавіших та найдискусійніших питань в процесі формування нової архітектури безпеки ЄС, була ідея «європейської армії». Держави набувають реального суверенітету тільки тоді, коли вони спроможні захистити його від зовнішніх небезпек, тому питання доцільності існування збройних сил в національних державах практично не піддаються сумніву: «Країні потрібна сильна армія, щоб бути ефективною в міжнародних відносинах: Франція 73% Німеччина 56% Греція 58% Італія 39% Польща 75% Іспанія 53% Всього 59%» [19]. Проте коли мова заходить про створення збройних сил наднаціональних утворень типу ЄС – виникає конфлікт інтересів. З одного боку Європейський Союз у своїй діяльності виступає за рівне представлення та успіх усіх його членів і створення «армії ЄС» було б одним зі способів об'єднання зусиль та досягнення колективних цілей безпеки. Більшість респондентів з опитаних держав погоджуються з твердженням про необхідність інтеграції національних збройних сил в єдиний організм: «Країни Європейського Союзу повинні об'єднати свої військові сили в єдину європейську армію, навіть якщо [Країна] не завжди погоджується з рішеннями ЄС: Франція 68% Німеччина 62% Греція 65% Італія 66% Польща 64% Іспанія 72% Всього 66%» [19]. З іншого – національні держави не бажають мати ані конкурента власним збройним силам, ані, тим паче, взагалі відмовлятися від них, адже цей крок вважається великим ризиком та ударом для їхнього суверенітету, що зробить інтереси урядів держав-членів ЄС неконкурентними в порівнянні з інтересами самих інституцій ЄС. Також слід враховувати і попередньо озвучені проблеми

забезпечення балансу інтересів між державами всередині цієї нової, складної інституції. Нерівність можливостей держав-членів у забезпеченні спільні збройних сил ресурсами, насамперед людськими створює ризик відмови підтримки даної ініціативи.

На сьогодні більшість громадян в ЄС підтримують ідею створення об'єднаної армії Європейського Союзу, як зазначають результати дослідження: «56 % респондентів обрали максималістський пакет оборонної співпраці з високим рівнем інтеграції на рівні ЄС. Це включало б реальні європейські збройні сили розміром з армійський корпус, рішення, що приймаються більшістю голосів країн ЄС та в Європейському парламенті, спільні закупівлі та відсутність можливості національних відмов» [50], проте інше джерело говорить про перевагу іншої, більш компромісної форми: «Мають бути національні армії, скоординовані на європейському рівні: Франція 65% Німеччина 60% Греція 65% Італія 55% Польща 60% Іспанія 64% Всього 61%» [19].

Отже, хоч прихильність ідеї об'єднаної військової інституції є переважаючою, проте вона наразі недостатня, оскільки такий великий та важливий крок для глибшої інтеграції, що має в подальшому ймовірність послаблення суверенітету національних держав, вимагає не простої переваги, а стійкої консенсусної підтримки, що б забезпечило легітимність для створення, а в майбутньому навіть розширення збройних сил ЄС.

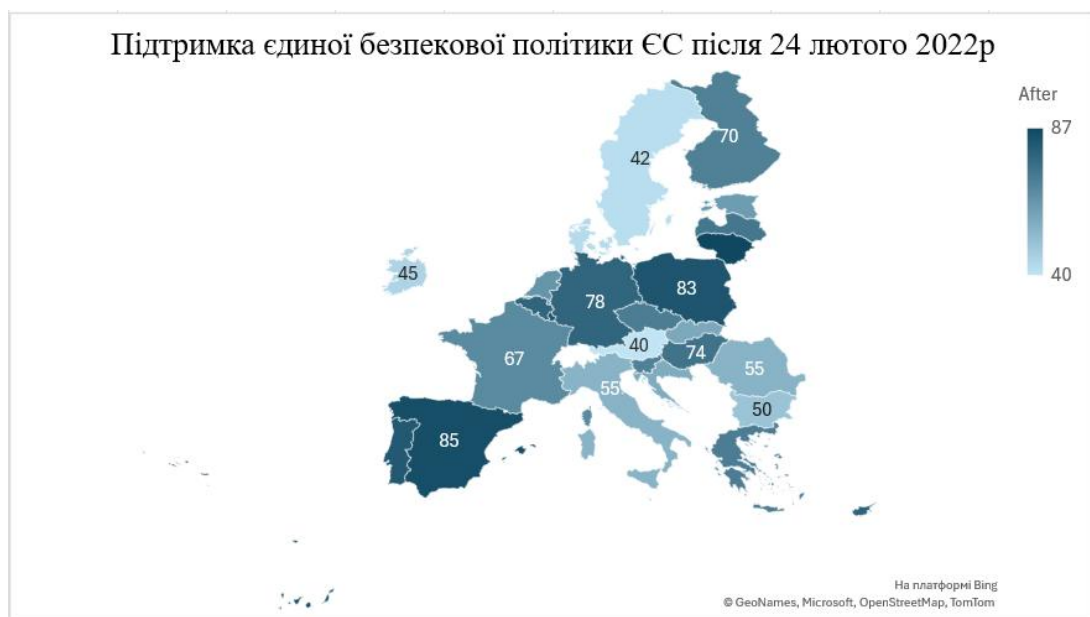
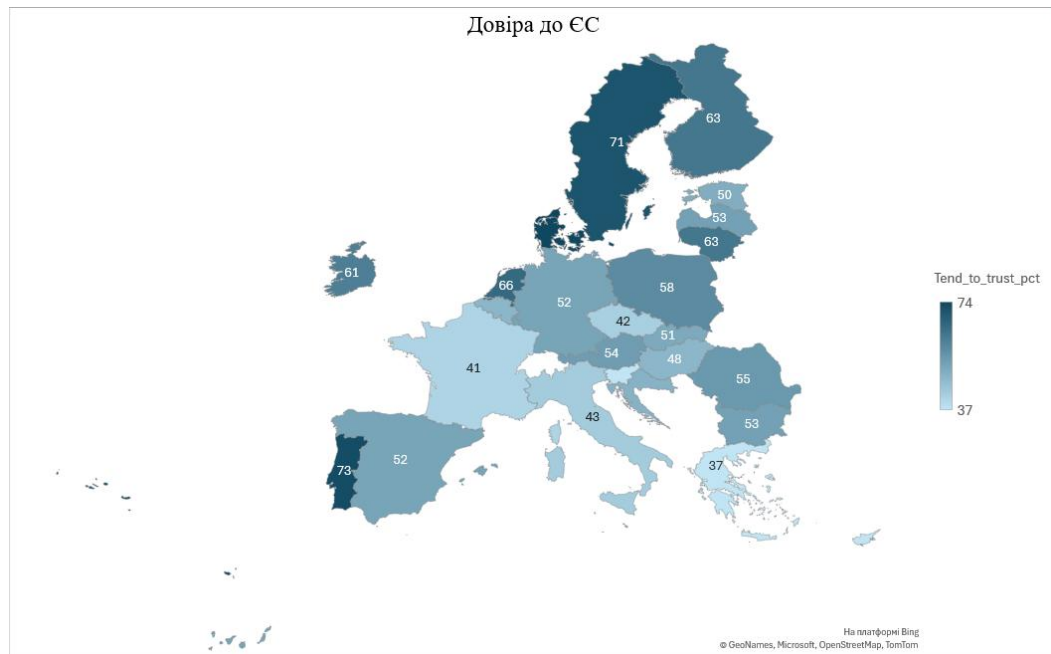
2.2 Порівняльний аналіз громадської думки в країнах ЄС щодо безпекової політики та ролі України в новій безпековій архітектурі

Подальші питання котрі слід розглянути в процесі дослідження громадської думки – це різниця в позиціях держав-членів Європейського Союзу та регіонами Європи. Надзвичайно важливо розуміти цілі та пріоритети не тільки всього ЄС, а й окремих його частин, адже саме їхні спільні позиції та зусилля є фундаментом для успішного впровадження змін та реформ.

Насамперед, у порівнянні громадської думки між державами-членами Європейського Союзу слід виявити розбіжності та спільності у пріоритетах державної політики. Якщо суспільство має пріоритетом екологічну чи сільськогосподарську політику, то питання побудови нової архітектури безпеки ЄС потенційно може не отримати достатньої підтримки, або ж взагалі отримати опір суспільства через шкоду пріоритетним напрямкам державної політики: «У внутрішній сфері інфляція, зростання цін та вартість життя (41%) знову є головними пріоритетами, які європейці хочуть, щоб вирішував Європейський парламент. Економіка та створення робочих місць йдуть одразу за ними (35%)» [29]. В такому разі мусять бути розроблені механізми заохочення та компенсації для держав у відповідних напрямках державних політик, адже тільки в разі сприйняття суспільством розвитку безпеки й оборони, можливі ефективні та значущі реформи.

На сьогодні відомо, що: «для 13 з 27 держав-членів ЄС, включаючи Францію, Німеччину та Польщу, оборона та безпека посідають перше місце. У десяти країнах, включаючи Італію та Грецію, конкурентоспроможність, економіка та промисловість були названі найважливішими пріоритетами. У Словенії, Словаччині та Румунії список очолили продовольча безпека та сільське господарство» [67]. Окрім цього цікавим та важливим є порівняння довіри підтримки спільної безпекової політики ЄС між державами-членами. На наших діаграмах, що базуються на даних Євробарометра, можна відстежити різницю між ними у цих питаннях. На даний момент в середньому найбільше довіряють безпековій політиці Європейського Союзу держави північної та східної Європи. Серед них найбільше Данія (74%), Португалія (73%), Швеція (71%), а найменше – Греція (37%), Кіпр (37%) та Словенія (37%). Щодо питання спільної безпекової політики, загальна підтримка тут вища та представлена ширше. Особливо вирізняються держави центральної Європи та ті, що мають спільний кордон з росією, проте високу підтримку мають й віддалені держави. Найбільшими прихильниками спільної

безпекової політики ЄС є громадяни Литви (87%), Іспанії (85%), Польщі (83%) та Португалії (82%), дещо менше головна економічна сила Європи – Німеччина (78%). У Австрії (40%), Швеції (42%) та Данії (43%) мають найменшу підтримку цього питання.

Цікаво було приділити увагу змінам, що відбулися під впливом вторгнення російської федерації в Україну. Підтримка спільної політики ЄС в обороні в результаті цього загалом збільшилася на +7%. Серед лідерів були Фінляндія (+23%), Швеція (+21%) та Польща (+21%). Але також були і негативні зміни, найвідчутніші у Кіпрі (-9), Естонії (-8) та Словаччині (-8). Ці

зміни демонструють залежність та вплив України на держави Європейського Союзу. Також стає видимою певна залежність, що у великих державах під сприянням небезпек громадяни готові сильніше підтримувати оборонні ініціативи. У маленьких же, як правило, підтримка навпаки спадає.

Детальніше дослідивши географію суспільної підтримки пріоритетів в Європейському Союзі ми дійшли висновків, що найбільшими прихильниками безпеки є держави котрі мають найбільший економічний та промисловий розвиток та відповідно найбільший політичний вплив всередині ЄС. Як передові та ключові гравці Європи у політичному середовищі, вони відчують небезпеку своєму лідерству та загалом системі, тож ці держави бажають зберегти всю систему та зміцнити власні позиції в ній. Інші держави, де суспільство ставить у пріоритет політику безпеки є ті, котрі близько або безпосередньо знаходяться до джерела загроз, насамперед цим джерелом сприймається росія та її агресивна зовнішня політика, зокрема війна проти України. Страху зазнати реального нападу на свою територію тільки посилюються та стають реальнішими, тому на противагу цьому суспільство бажає щоб ЄС був готовий давати відсіч потенційному агресору і захистив їх. Інша ситуація та пріоритети в країнах, що не мають значної економічної чи промислової переваги та ті, котрі не мають близькості і тим паче сусідства з потенційним джерелом нестабільності й агресії. У цих державах пріоритетами є інфляція та вартість життя, ціни на житло, імміграція, економічна стабільність та сталість розвитку, однак слід вказати, що ці питання є також важливими і в першій групі держав. Загалом підтримка розвитку сфери безпеки та оборони на рівні всього ЄС є великою, проте пріоритетність цієї політики саме в національних державах відчутно поступається іншим. На нашу думку, це показник того, що суспільства бажають бачити головним арбітром та лідером в новій архітектурі безпеки ЄС саме його інституції, залишивши національним урядам пріоритети в інших, внутрішніх сферах.

Втім, враховуючи вищесказані твердження, слід зазначити, що перевага в пріоритетах державної політики іншими, не оборони та безпеки, ще не означає небажання вкладатися та розвивати даний напрям. Попри великі обговорення та дебати щодо вирішення проблем міграції, кордонів, соціального страхування, доступного житла, питання інвестицій в безпеку та зміцнення обороноздатності весь час тільки зміцнюється. За даними Polling Europ: «59 % респондентів у Південній Європі, порівняно з 76% у Центральній та Східній Європі та 73% у Північній Європі, підтримують збільшення оборонних бюджетів» [31]. Попри те, що більшість в ЄС однозначно підтримує збільшення витрат на оборону, знову простежуються розбіжності південної Європи з іншими її регіонами. Це можна пояснити відсутністю стимулу-загрози у значної частини держав регіону, а саме росії, як фактору небезпеки та загроз. Також це пояснюється іншими пріоритетами державної та європейської політики, що фокусуються на вирішенні внутрішніх проблем та збереження сталого розвитку пріоритетних напрямків економіки держав. Важливо також зазначити і лідерів опитувань, які власними позиціями внесли корективи у весь регіон. У Східній Європі – це Польща з 86% респондентів які підтримують збільшення оборонних витрат, та у південній Європі – Італія, де тільки 48% підтримують це. Польща безпосередньо межує з росією і вже відчуває небезпеки такого сусідства, коли в процесі ракетних обстрілів та дронівих атак України частина дронів та ракет порушують її кордон та повітряний простір.

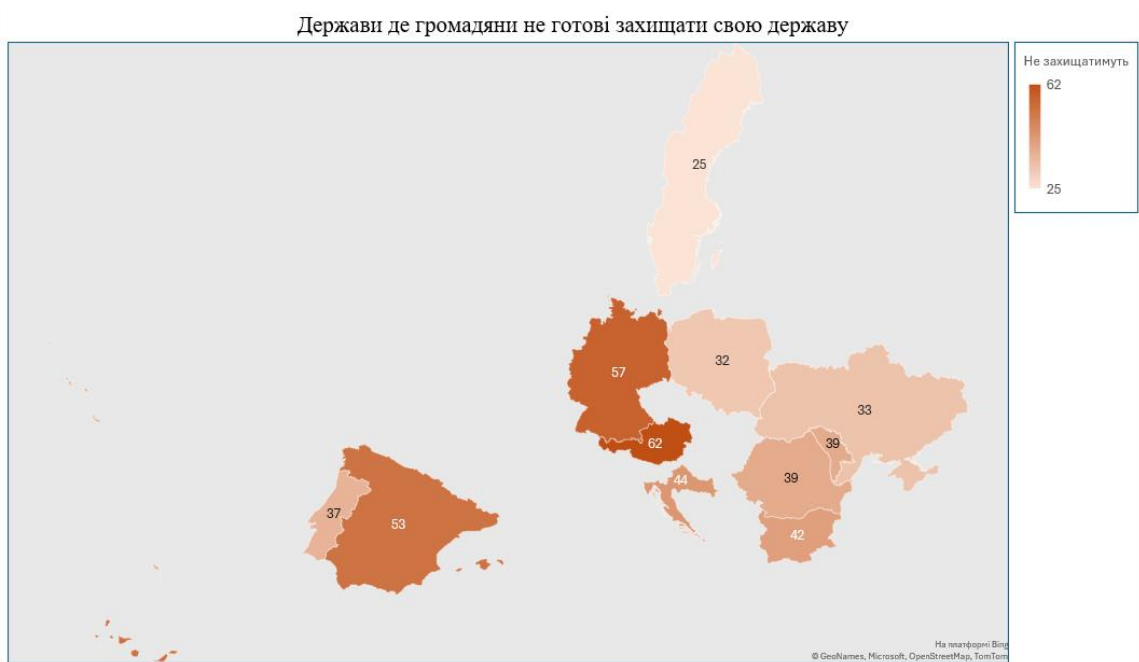
Важливими у впливі на громадську думку також є і ризики прямого військового вторгнення у держави ЄС, адже значна кількість аналітиків, чиновників та розвідок діляться припущеннями, що в найближчі роки росія планує напад, особливо в разі припинення бойових дій в Україні. Важливим аспектом постає готовність населення брати до рук зброю та захищати державу. Доволі корисним та показовим є дослідження «Gallup International» [38, С.1] на цю тему. На діаграмі ми виділили з переліку держав світу членів

ЄС, де проводились дослідження, та Україну з Молдовою як кандидатів на вступ. Загалом у Європі готові захищати свою державу 47% респондентів, 38% – не готові та 14% – вагаються. Проте слід зазначити, що значний позитивний вплив на європейську готовність стати на захист від агресора був від держав не членів ЄС – України та Молдови де 62% та 55% відповідно готові стати на відсіч ворога. Якщо ж брати виключно держави ЄС, ситуація набагато гірша 32% готові захищати свою державу, 47% – не захищатимуть та 21% – вагаються. Це говорить про великий потенціал України у розбудові нової європейської архітектури безпеки та реальну залежність, потребу ЄС в українській готовності до опору.

В середньому готовність населення великих держав захищатися становить 38,2%, де найбільші показники у Швеції (47%), Польщі (45%) та Італії (43%), а аутсайдером виявилася Німеччина (23%). Громадяни малих держав в середньому менш готові. 34,5% висловили бажання захищати свою державу у разі нападу на неї. З них найбільшу готовність демонструють Хорватія (49%) та Португалія (39%), а найбільшим аутсайдером виявилася Австрія (20%). Ці результати підтверджують вплив географічного фактору на готовність до боротьби. Держави, що розташовані ближче до України,

конфліктної території, чи до потенційного агресора корелюють до готовності. Різниця між величиною держав немає значного впливу.

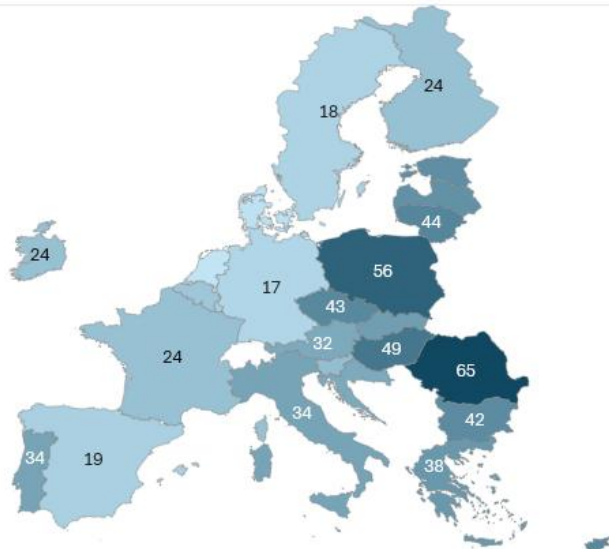
Поляки зі свого боку розуміють, що єдиним та серйозним супротивником росії у Східній Європі, після України, є вона сама, адже країни Балтії попри патріотизм та готовність до опору мають значні обмеження в матеріальних та людських ресурсах, а швидкість реакції та спроможність допомоги союзників у військовому плані, насамперед Німеччини, Франції та США – не обнадіюють. Тож поляки бажають бути готовими до відбиття загроз і вважають збільшення оборонних витрат одним з ключових та реальних інструментів для цього. В Італії ж ситуація інша, часто звучать твердження, що її населення є проросійськи налаштоване і тому вони не бачать загроз і потреби готуватися до конфлікту з росією, проте, це не зовсім так. Італійці в порівнянні з іншими проявляють більший пацифізм та сконцентрованість на власних внутрішніх проблемах. Вони вважають війну в Україні великою шкодою для власної економіки, а нові економічні санкції не привабливими. Також не можна забувати і на інформаційний вплив через соцмережі, де росія просуває наративи направлені проти посилення на неї тиску, безкорисності санкцій та незламність у військовому плані, як на всю Європу так і Італію зокрема.

Попри те, що спостерігається розрив у готовності та бажанні суспільств збільшувати оборонні інвестиції серед різних регіонів ЄС спостерігається цікаве виключення. Серед Південної Європи вирізняється вища підтримка сектору безпеки та оборони в Іспанії, де вона йде на рівні та навіть переважає Францію та Німеччину, хоча в економічних та соціальних показниках їм поступається. Виникає питання, яка ж причина цієї аномальної підтримки? Адже вона ще й і від росії одна з найвіддаленіших держав Європи, що мало б виключити аспект страху та бажання безпеки. Відповідь на це питання дав Дональд Трамп, а точніше повернення його вимог та територіальні зазіхання на союзника – Данію. Після успішної військової операції у Венесуелі апетити та готовність американської адміністрації значно зросли, адже тепер вони відкрито заявили про невідворотність приєднання Гренландії до складу США у будь який спосіб, не відкидаючи військове вторгнення проти власного європейського союзника. США створили небачену раніше напругу у відносинах з союзниками, перевершивши самих себе, та загрозу реального військового конфлікту, тим саме заклавши велику можливість повністю перекреслити історію партнерства з Європою та різко прибрати себе з ролі гаранта безпеки та стабільності в Європі. Дана ситуація стала одним з основних поштовхів активізації зусиль у ЄС для поглиблення та збільшення співпраці між державами-членами у створенні нової архітектури безпеки.

На даний момент ще не було здійснено опитувань щодо ставлення до США у 2026 році, після операції у Венесуелі та нових погроз, територіальних претензій союзникам. Проте, керуючись даними опитувань на липень 2025 року результати наступні: «Баланс думок щодо США є негативним у всіх країнах, окрім двох: Польщі (56% схвально, проти – 37%) та Румунії (65%, проти – 31%). В Угорщині думки збалансовані. Розрив залишається відносно невеликим у Латвії, Литві, Болгарії та на Кіпрі» [22].

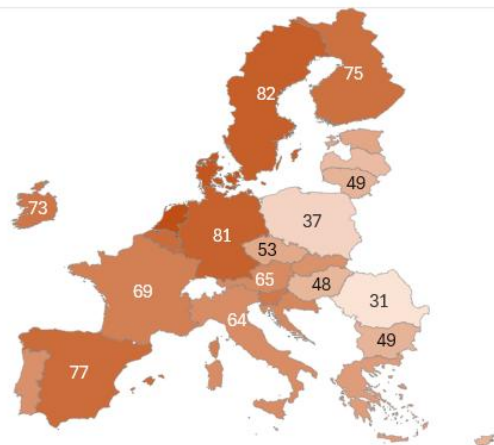
Позитивне ставлення до США в ЄС

Total_Positive_pct 12 65

Негативне ставлення до США в ЄС

Total_Negative_pct 31 88

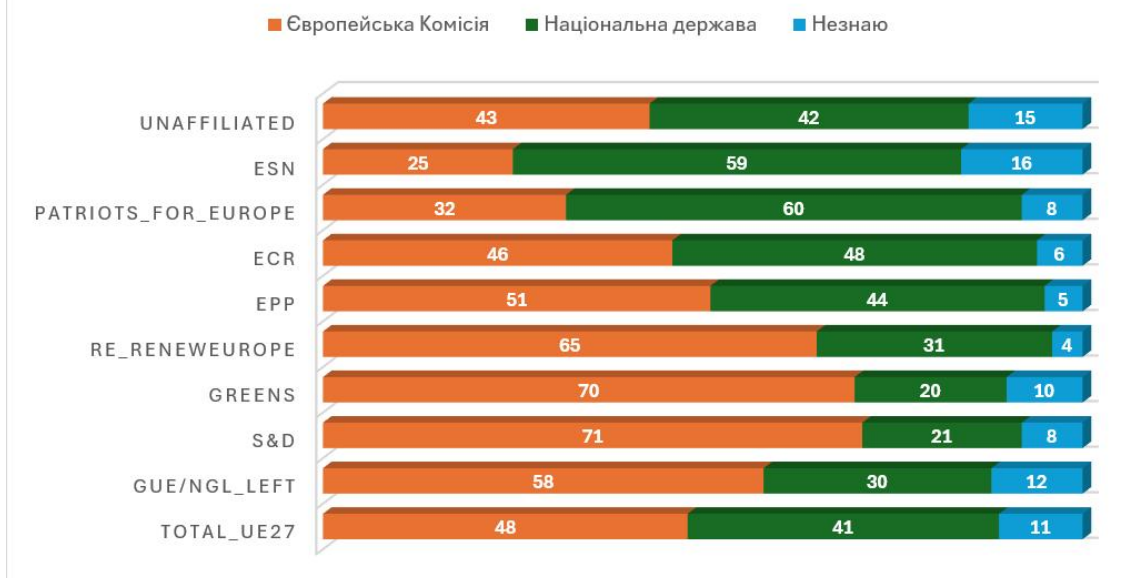
Слід очікувати ще одного, значного зниження сприйняття Сполучених Штатів у європейському суспільстві. Проте слід розглянути причини різниці у ставленні між країнами, а саме Польщі, Румунії та низки інших держав. Польща, як ми вже зазначали сприймає себе як основного захисника східної частини ЄС від потенційного російського вторгнення, після України, проте вона також розуміє, що не здатна самотійно тривалий час та ефективно боронитися проти росії без союзників, насамперед США. Тому поляки

максимально зацікавлені у збереженні військової присутності США та розширенні партнерства, як один з превентивних заходів уникнення прямого зіткнення з росією та зміцнення власних спроможностей, ці ж самі мотиви присутні і в країнах Балтії – Литві та Латвії.

Румунія в кінці 2024 року зазнала безпрецедентного впливу зі сторони росії на власний виборчий процес, коли в грудні Конституційному суду прийшлося скасувати перший тур президентських виборів через кампанію проросійського кандидата К.Джорджеску, яка проводилася у слабко контрольованих соцмережах і була визнаною Вищою радою оборони держави маніпуляцією, організованою в інтересах іноземних сторін. Румунія, переживши політичну кризу почала серйозніше сприймати загрози з-за кордону, тому як і Польща шукає захисту у Сполучених Штатах та бажає зберегти їх в орбіті Європи. Що ж стосується інших країн, в яких зберігаються симпатії до США попри їхню агресивну риторику та дії, зокрема Угорщини, Болгарії та Кіпру, ми вважаємо їхню мотивацію – небажанням позбуватися дивідендів миру та стрімко збільшувати вкладення у сферу оборони.

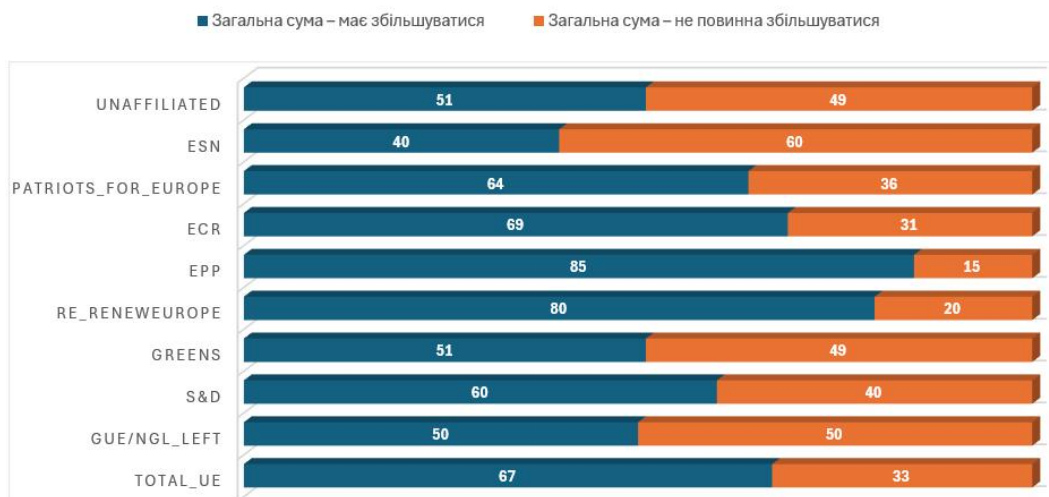
Важливим аспектом також є визначення різниці в позиціях щодо безпеки між прибічниками різних політичних груп та партій в Європейському Союзі. Це важливо, оскільки такий аналіз надає розуміння ймовірних дій та рішень політичних сил через намагання відповідати запитам та бажанням власного електорату. Наразі ситуація щодо пріоритетів в координації оборонних інвестицій між ЄС та державами-членами наступна: «лівоцентристи, як правило, надавали перевагу координації з боку Комісії (С&Д 71%, Зелені 70%), а групи з центристсько-правими поглядами розділилися між цими двома варіантами» [31].

РІШЕННЯ ЩОДО ІНВЕСТИЦІЙ В ОБОРОНУ МУСИТЬ ПРИЙМАТИ

Також важливою та цікавою є позиція щодо необхідності збільшення фінансових витрат на оборону, де центристи однозначно висловлюють підтримку збільшенню, позиції лівих політичних сил є збалансовані, а радикально праві висловлюють незгоду.

ЗБІЛЬШЕННЯ ОБОРОННОГО БЮДЖЕТУ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ ЄС

Вважаємо, що це говорить нам про бажання частини прихильників лівих політичних сил зекономити кошти на політиці безпеки й оборони через передачу цієї сфери в компетенцію інституцій ЄС, а національний бюджет направити на підтримку соціальної держави. У свою чергу прихильники

радикально правих політичних сил не бажають збільшувати можливості Євросоюзу диктувати щось національним державам, віддаючи перевагу їх самостійності у прийнятті рішень, а збільшення інвестицій в оборонній сфері вони вважають недоцільними, адже їхні політичні лідери запевняють, що вирішення конфліктів абсолютно можливе та необхідне у дипломатичний спосіб.

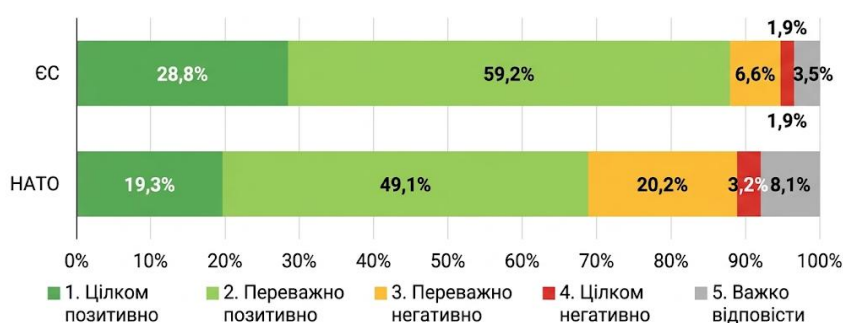
Таким чином, прихильники центристських політичних сил вважають, що необхідно зміцнювати безпекову готовність, спроможності ЄС та його держав-членів, прихильники лівих політсил не сформували стійкої та значно переважаючої підтримки, для них важливими питаннями залишаються екологія та соціальна сфера, що говорить про залишки негативного впливу «дивідендів миру», а прихильники правих політичних сил заціклені на внутрішній політиці та власних проблемах.

Наступним напрямком, що цікавить нас в дослідженні громадської думки – питання ставлення до України та війни. З 2014 року в Україні закріпився євроатлантичний курс, що відкрило новий етап розвитку відносин та партнерства з Європейським Союзом та його державами-членами для подальшої, інтеграції. На сьогоднішній день українці бачать своє успішне майбутнє з Європою: «Відносна більшість (45%) респондентів, вважають, що

«Україна у майбутньому буде високорозвиненою, демократичною, впливовою європейською країною»» [11]. Однак, разом з цим з'явилася нова велика загроза, як виявилось екзистенційного характеру – росія, почавши свою військову гібридну агресію в Автономній Республіці Крим, а згодом в Донецькій та Луганській областях. Перше у Європі з часів другої світової війни військове вторгнення в сусідню державу, окупація, а згодом й анексія її територій не сприйнялося світовою спільнотою на достатньому рівні, щоб якщо не відновити міжнародний порядок, то хоча б відмовити агресора від подальшої ескалації. Хоча ЄС й почав створювати різні платформи та ініціативи (ARES – 2016р., PESCO, EDF та CARD – 2017 р. та інші) котрі мали збільшити інтерес та можливості європейських держав в оборонній сфері, проте це не були рішення, що реально змінювали військові спроможності у регіоні. Після лютого 2022 року, коли росія почала повномасштабне вторгнення в Україну, закривати очі на прогалини в безпековій політиці ЄС вже не було можливим і почалися зміни, насамперед з надсиланням військової та гуманітарної допомоги Україні. У свою чергу росія розуміючи всі небажані наслідки цієї допомоги та подальшої співпраці ЄС та України активізувала зусилля з дискредитації України та поширення фейків про війну в намаганнях вплинути через суспільство на рішення політичного керівництва держав. Тож громадська думка щодо російсько-української війни та росії й України загалом має важливий вплив на формування нової архітектури безпеки ЄС. Самі ж українці, як свідчать дослідження Центру Разумкова [10] зберігають позитивне ставлення та виявляють бажання до глибшої інтеграції.

Розподіл ставлення до ЄС та НАТО

наскільки позитивним чи негативним є Ваше ставлення.

Одним з головних напрямків російської дезінформації були намагання звинуватити саме Україну та «захід» у розв'язанні конфлікту та змушуванні росії до відповіді. Мовляв, в Україні у 2014 році США та європейські чиновники організували державний переворот змусивши легітимну владу втікати, а військова націоналістська хунта почала репресії проти національних меншин, насамперед проти російськомовних, що зумовило військові відповідь росії задля захисту населення. Попри те, що різні наративи російської пропаганди надходять як із глобальних соцмереж, ЗМІ так і від різних маргінальних політиків та політичних рухів у самих державах-членах ЄС, суспільна думка залишається про Україну позитивною, як стверджує дослідження «More in Common»: «у всіх опитаних країнах більшість симпатизує Україні, вважають росію агресором і вважають, що оборона України має значення для їхніх країн. 74% британців, 60% американців, 61% французів і 53% німців симпатизують Україні замість росії» [49, С.4]. Окремим аспектом російської пропаганди є також ставлення під сумнів самої ідеї опору їй та звинувачення у проблемах в економіці, поганому рівні життя та стагнації держав Європи не росії, а некомпетентних, корумпованих чиновників ЄС, які не бажають мирного вирішення суперечностей, а тільки накладають недієві санкції, що шкодять самим європейцям. Як можна було зрозуміти з попередньо наведених даних підтримка ЄС та її інституцій на сьогодні стабільно перебуває на найвищому за довгий час рівні. Це говорить нам про безуспішність наративів, що

ставлять під сумнів Європейський Союз та напрямки його діяльності, зокрема щодо підтримки України.

З обранням Д. Трампа Сполучені Штати кардинально змінили підходи до своєї зовнішньої політики, зокрема щодо війни росії в Україні. Коли попередня адміністрація активно виділяла кошти на підтримку України, відправляла зброю та відмовлялася відновлювати дипломатичні відносини з росією, оскільки не було жодних ознак бажання росії мирно врегулювати конфлікт, то нинішня адміністрація проводить абсолютно протилежну політику зупиняючи виділення допомоги Україні та почавши переговори з росією, що мають сумнівний успіх та подальшу перспективу. Намагання Д. Трампа за будь-яку ціну принести мир в Україні, ігноруючи попередній досвід переговорів і домовленостей з росією та можливий негативний вплив від перемоги агресора на глобальну безпеку, вже кілька разів призводив до кампанії тиску на Україну та її військово-політичне керівництво, при цьому вимагаючи прийняти умови, що дорівнюють капітуляції агресору.

Ця ситуація супроводжується інформаційними атаками, як зі сторони США так і росії, на керівництво України із фейками про особисту наживу на війні Президента України, його сім'ї, інших чиновників та громадських діячів, а також необхідності зміни керівництва, проведення виборів для відновлення легітимності влади. Ці дії зокрема розраховані вплинути на суспільну думку в державах-членах ЄС, щоб дискредитувати політичних керівників, що виступають за продовження підтримки України і через суспільний тиск зупинити її, а також вимагати тиску на Україну, щоб вона прийняла будь-які умови миру. Наразі, суспільна думка в США, Великій Британії, Франції, Німеччині та Польщі позитивні для України щодо останньої на сьогодні мирної ініціативи від Стіва Віткоффа: «Більшість у всіх країнах відкидають ключові елементи мирної угоди... визнання окупованої території російською або скорочення збройних сил України було б неприйнятними умовами для мирної угоди» [58]. Суспільна підтримка

України в ключових державах-партнерах у Європі та навіть в самих Сполучених Штатах є важливим сигналом, що привносить успіх та перспективу у розбудові та зміцненні нової архітектури безпеки ЄС. Самі ж українці на лютий 2026 року переважно вважають, що процес спільних мирних переговорів немає успіху.

Як би Ви оцінили, наскільки успішно українська влада веде переговори зі США, ЄС та Росією щодо можливої мирної угоди?

Що ж стосується безпосередньо військової, фінансової та гуманітарної підтримки, то основний вклад, завдяки новій адміністрації Сполучених Штатів, почали вносити Європейський Союз та його держави-члени, при цьому компенсувавши втрати коштів від відмови у допомозі США. На цій основі в суспільній думці ЄС з новою силою могли розгорітися сумніви щодо доцільності цієї допомоги, можливій потребі перенаправити кошти на власний розвиток, проте перед нами наступна ситуація: «76% погоджуються з наданням фінансової та гуманітарної підтримки Україні. 72% громадян ЄС підтримують економічні санкції проти російського уряду, компаній та окремих осіб, тоді як шестеро з десяти схвалюють надання ЄС статусу кандидата Україні, а 59% погоджуються з фінансуванням ЄС закупівлі та постачання військової техніки Україні» [61]. В Європейському Союзі попри різке й значне збільшення коштів на оборону, зокрема на підтримку України, що не несе в собі прямої фінансової вигоди, підтримка населення залишається стабільно високою. Вважаємо це пояснюється двома факторами, перший – це продовження війни росії проти України, розширення географії та рівня ескалації конфлікту у Європі, що трансформується в суспільстві у

бажання відповісти на загрози. Другим фактом є – неспровокована, жорстка та образлива позиція Сполучених Штатів до ЄС та недружні, агресивні дії з боку адміністрації Д. Трампа, яка полягає у відкритому втручанні у внутрішні справи держав-членів ЄС з ціллю підтримки конкретних політичних сил та лідерів, претензії та звинувачення у хибності напрямків політики європейських держав та бажання перегляду територій, сфер впливу у світі, що загалом руйнує фундаментальні принципи та цінності на яких сформувалася та зростала Європа. Це, в свою чергу, провокує бажання європейського суспільства на демонстрацію та доведення самостійності ЄС від США чи кого небудь іншого. Українці у свою чергу, попри далеко не союзницькі відносини нової адміністрації президента, за результатами опитування Центру Разумкова [10], зберігають переважно позитивне ставлення до США, чого не скажеш про Китай та росію.

Розподіл ставлення українців до росії, Китаю та США

Важливою частиною в питаннях безпеки, в тому числі у питанні російсько-української війни, суспільство ЄС вважає готовність протидіяти гібридним загрозам, що включає також спроможність громадян не піддаватися інформаційним атакам, фейкам та маніпуляціям. Слід зазначити, що хоча в соціопитуваннях простежується як і збільшення кількості респондентів, котрі підтримують Україну, також подекуди збільшується і кількість противників цієї підтримки, що свідчить нам про збільшення поляризації у поглядах, основну причину чого вважають інформаційний вплив в інтернеті.

Отже, ознайомившись з різними соціологічними дослідженнями, проаналізувавши їх, різні їхні оцінки та в підсумку сформувавши своє власне бачення суспільної думки в Європейському Союзі, вважаємо за необхідне виділити ключові та важливі висновки.

Насамперед, слід зауважити, що підтримка ЄС, її інституцій та схвалення діяльності суспільством зберігається на високому рівні, а зовнішній тиск та дії спрямовані на залякування населення дає зворотній результат – його консолідація та вимагання від політичного керівництва рішучої протидії.

Більшість суспільства дійшло спільної думки щодо необхідності збільшення інвестицій в оборону, попри нижчий пріоритет політики безпеки на національному рівні, що говорить про бачення саме ЄС та його інституцій як ключових арбітрів у новій політиці безпеки. Однак, особисто долучитися до оборони власної держави готова меншість громадян ЄС.

Щодо форми поглиблення співпраці між державами-членами ЄС у сфері оборони, то найамбітніші пропозиції, такі як створення єдиної армії, єдиного командування і тому подібне, сприймаються найбільш позитивно. Однак, подібна ініціатива вимагає узгодження інтересів між державами членами, щодо збереження рівності всіх сторін.

Спостерігається помітна різниця між суспільними думками в різних регіонах та державах Європи щодо безпеки. Основними чинниками, що позитивно впливають на підтримку безпекової політики є високий рівень соціально-економічного розвитку та політичного впливу держав-членів у ЄС, що стимулює до дій для збереження рівня розвитку та політичного домінування на континенті. Також позитивно впливає близьке розташування держави до потенційної загрози, або принаймні негативний вплив джерела загрози на державу, що сприяє консолідації та бажанню відповісти на небезпеки.

Агресія росії проти України є одним з ключових чинників, що підштовхнуло суспільство до різкого збільшення підтримки оборонних витрат та розвитку безпеки. Україна сприймається як жертва агресії, а ініціативи з надання допомоги їй, навіть військово-матеріальної, підтримується більшістю. Оскільки Україна вже тривалий час веде повномасштабні бойові дії та готова чинити опір агресору до прийнятних їй умов миру, її розцінюють як основного захисника сходу Європи поки формується нова архітектура безпеки, а після – як обов’язкової її частини.

РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ НА ПОЛІТИЧНЕ КЕРІВНИЦТВО ДЕРЖАВ ТА ІНСТИТУЦІЇ ЄС ЩОДО ЗМІНИ АРХІТЕКТУРИ БЕЗПЕКИ ЄС

В попередньому розділі ми досліджували суспільну думку в Європейському Союзі щодо питання безпеки й оборони та чинники впливу на неї. Однак позиції та запити громадян, навіть більшості, далеко не завжди трансформуються в реальні кроки зі сторони керівництва держав та політичних еліт. В рамках демократичних режимів, співвідношення запитів народу та готовність, спроможність політиків їх реалізовувати є вирішальним чинником. Однак за динамічних змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі громадська думка також трансформується. Це створює нові вимоги до політичного керівництва, котре не завжди поділяє оновлені запити громадян. Тож перед ними створюється вибір чи погоджуватися зі змінами, запитами громадян та задовольняти їхні бажання чи притримуватися власних поглядів, планів, намагатися переконати громадян у правильності рішень та дій саме політичного керівництва.

В обставинах створення нової архітектури безпеки Європейського Союзу виявлення співвідношення суспільної думки, суспільних запитів із позиціями та діями політичних керівників є надзвичайно важливим для виявлення потенційних перешкод на цьому шляху та формуванням стратегій, механізмів для подолання цих перешкод.

Отже, цей розділ буде присвячено дослідженню співвідношення суспільної думки й бажань суспільства з позиціями та діями політичного керівництва Європейського Союзу та його держав-членів. Ми проаналізуємо заяви політичних лідерів, державних чиновників щодо питань політики безпеки й оборони, дослідимо які дії та рішення були прийняті та як вони вплинули, чи вплинуть у майбутньому на процес формування нової архітектури безпеки.

3.1 Ставлення вищого політичного керівництва до нової архітектури безпеки

Однією з характерних рис сучасної політики це зміщення центру уваги з політичних інституцій їх ідеологій, програм на постаті політичних лідерів. Сучасний технологічний розвиток забезпечив між масовою аудиторією та політиками особливу комунікацію, з відчуттям унікальної розмови один на один. Такий формат комунікації робить політичних лідерів набагато помітнішими за політичні інститути в яких вони є, а їхні наративи, гасла та почуття сприймаються набагато глибше аудиторією ніж зі сторони безтілесних політичних партій. Тому аналіз позицій, висловлювань політичних, державних лідерів, їх наративів, котрі вони закладають для аудиторії є надзвичайно важливим та необхідним для дослідження співвідношення суспільної думки в Європейському Союзі з позиціями та діями державних керівників.

Однією з найбільш впізнаваних та впливових в ЄС осіб, є президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн. Як і більшість політичних керівників держав-членів Європейського Союзу вона засуджувала вторгнення росії в Україну та була нашим надійним союзником, ініціюючи та підтримуючи ініціативи направлені на збільшення обороноздатності ЄС та пряму підтримку України. У 2025 році при представленні Білої книги з питань європейської оборони Урсула фон дер Ляєн так прокоментувала ситуацію - «Епоха мирних дивідендів давно минула. Архітектура безпеки, на яку ми покладалися, більше не може сприйматися як належне. Європа готова зробити крок вперед. Ми повинні інвестувати в оборону, зміцнювати наші можливості і застосовувати проактивний підхід до безпеки» [13]. Є показовим визнання керівництвом Європейського Союзу своїх помилок у політиці безпеки. Відмова від «дивідендів миру», визнання старих союзів та звичних методів безпеки ненадійними вказує на можливий початок європейського Нового курсу. Однак, попри значні зміни риторики щодо політики безпеки залишається розуміння, що кардинальні зміни найближчим часом не настануть. Європейська Комісія та інші інституції Європейського

Союзу не ведуть діалогу, який би міг змінити ситуацію, між державами-членами щодо зміни форм діяльності та впливу ЄС у сфері безпеки – вони й надалі залишаються не більше ніж координатори та розподільники фінансових ресурсів. Також слід пригадати єврокомісара з питань оборони та космосу Андрюса Кубілюса, який 12 січня 2026 року висловлюючи занепокоєння, що США можуть вивести свій військовий контингент з Європи, запропонував створити спільні збройні сили на заміну їм, при цьому критикуючи неспроможність розрізнених збройних сил держав-членів ЄС ефективно впоратися з цим завданням. На жаль, на сьогодні й досі серед лідерів ЄС не зафіксовано спроб формалізації цієї пропозиції, що говорить про неготовність інституцій до кардинальних структурних змін у питанні безпеки.

Слід зауважити, що далеко не кожне політичне керівництво держав-членів Європейського Союзу готове до розширення, створення нових форм співпраці та збільшення фінансування у сфері оборони. Проте часом вирішальним фактором стає не фактична неспроможність змінити свої пріоритети державної політики, а відсутність політичної волі. Найпоказовішим прикладом саботажу єдності ЄС та реалізації ініціатив на зміцнення безпеки й оборони є політичне керівництво Угорщини. Зокрема це проявляється у накладанні нею вето при голосуванні в ЄС на виділення підтримки України та накладанні санкцій на росію, особливо виразною є риторика уряду Віктора Орбана та його самого. Керівництво Угорщини звинувачує у критичній ситуації безпеки саме «Брюссель», як символ всього Європейського Союзу з ліберальними цінностями, котрі начебто не слугують інтересам звичайних людей а виключно інтересам політичних еліт ЄС. З боку уряду Орбана війна в Україні, а за нею і катастрофічна ситуація в економіці та проблеми з мігрантами була спричинена бажанням «Брюсселя» розширити ЄС за рахунок України, Молдови та Грузії, що в свою чергу зачепило сферу інтересів росії, на що вона відповіла. Офіційний Брюссель звинувачують у

відсутності дипломатичної гнучкості для запобігання конфлікту і неспроможності його тепер вирішити, що тільки посилює ескалацію.

Найкраще демонструє суть позиції уряду Орбана наступна цитата: «Сійярто сказав: «Ми повинні захистити себе від занурення в цей [конфлікт], і не дозволимо нікому втягувати Угорщину чи угорський народ у будь-який військовий конфлікт»» [39]. Голова Міністерства зовнішніх справ, як один з головних символів вже колишнього політичного курсу Угорщини, своїми висловлюваннями закріпив та пояснив бажання його уряду – вони вважають, що вплив «Брюсселя» у внутрішні справи держав-членів є надмірним та виходить за рамки прийнятного. Європейський Союз мусить бути не координатором єдиної політики, а платформою узгодження позицій кожної держави-члена. При цьому держави повинні зберігати виключне право на формування зовнішньої та внутрішньої політики, навіть якщо це суперечить інтересам інших учасників. Подібний підхід є надзвичайно ризиковий для єдності та стабільності ЄС, оскільки він направлений на дискредитацію його інституцій, допускає фрагментацію, створення внутрішніх розрізнених груп держав з різними та можливо протилежними інтересами, що ставить під сумнів сенс існування ЄС.

Ще однією та важливою в процесі створення нової архітектури безпеки є також позиція політичного керівництва України. Значна частина лідерів держав-членів запевняють, що досвід українців у війні проти росії, її відданість демократичним принципам та готовність до змін, реформ є надзвичайно затребуваними. Політичне керівництво України наголошує на невідворотності процесу інтеграції в ЄС та підтверджує необхідність залучення держави як одного зі стовпів нової архітектури безпеки Європи.

Однією з форм поглиблення співпраці між державами-членами Європейського Союзу, якій Україна, зокрема сам президент Володимир Зеленський, висловлює велику підтримку та спонукає до дій це створення спільної армії: «Я говорив про спільні, об'єднані Збройні Сили Європи. Чому?

Тому що загроза від Росії, вона зрозуміла. Вони планують до 2030 року мати армію 2-2,5 мільйони. Тому армія в Європі, з урахуванням, безумовно, що в кожній країні залишиться своя суверенна армія, але об'єднані Збройні Сили, які готові реагувати, як мінімум мають бути 3 мільйони» [9]. Ця ініціатива В. Зеленського відрізняється від підходів лідерів ЄС, оскільки вона фокусується на прямому протиставленні планам та можливостям потенційної загрози – росії. Цим самим Україна пропонує набагато масштабніші цілі. Особливим також є і погодження з тією формою, що збройні сили держав-членів не будуть об'єднані чи ліквідовані для цього, вони залишаться окремо. Це насправді може пояснюватися певним компромісом, хоч можливо потребуватиме більших ресурсів, адже об'єднана армія й зміцнить спроможності захищатися та саму суб'єктність ЄС, але за відсутності власних збройних сил суб'єктність його членів буде під загрозою. Однак, як зазначав Володимир Зеленський, його пропозиція хоч і була почута проте жодних дій в цьому напрямку не було зроблено, навіть через рік. Це вкотре говорить про небажання чи неспроможність політичних еліт в ЄС кардинально реформувати підходи до оборони, вони віддають перевагу поступовим та помірним змінам, що потребує значного часу якого може забракнути а майбутньому для цього процесу.

Надалі, щоб більш предметно оцінити вже зроблені зусилля та майбутні плани Європейського Союзу щодо розвитку своєї політики безпеки слід розглянути нормативні документи, що є актуальними, тобто мусили б враховувати динамічні, часто негативні зміни в регіоні та світі, ескалацію загроз. На сьогодні найбільш відомим та об'ємним документом є «Біла книга з питань європейської оборони». Вона була прийнята 19 березня 2025 року, це означає, що при її фінальній розробці вже були враховані дії та риторика нового керівництва Сполучених Штатів, котрі виявили небажання зберігати традиційну вже довгий час роль гаранта безпеки Європи та звинувачували її у невдячності й слабкості. Водночас росія й досі продовжувала проявляти

безкомпромісність та небажання реально завершувати війну проти України в дипломатичний спосіб. В ЄС закріпилося розуміння, що на Україні росія не спиниться і її бажання домінувати та розширюватися буде тільки рости.

В Білій книзі визнається, що рівень загроз безпеці для всього Європейського Союзу посилюється та масштабується, а стара архітектура безпеки вже не відповідає викликам і це вимагає серйозних дій у відповідь. Зокрема, у документі наголошують на необхідності покращення методів виявлення та нейтралізації гібридних загроз, кібератак і дослідження залежності цих ризиків від підтримки з боку третіх держав. Проблемами також є сусідство ЄС із нестабільними та небезпечними регіонами, а саме з Близьким Сходом та Північною Африкою, що несе ризики негативних наслідків в результаті військових конфліктів та різного типу криз там. Важливою загрозою є і бажання зовнішніх геополітичних гравців збільшити свій вплив та покращити свої позиції в Арктиці, що зокрема ставить під загрозу суверенітет та територіальну цілісність частини держав-членів ЄС. Особливістю, яку слід відмітити у Білій книзі є оцінювання загроз стратегічного рівня, що є певною новацією, насамперед такою стратегічною загрозою була визнана росія, оскільки її агресивна війна в Україні порушує всі Європейські принципи, а її плани ретельно збільшити військові спроможності, при існуючому вже військовому домінуванні у Європі, безпосередньо загрожує існуванню Європейського Союзу. Загалом, було визнано, що світ перебуває в глобальному конфлікті або в передконфліктному стані, де великі технологічні та механізовані мільйонні армії можуть сходитися у кривавих та виснажливих боях.

Держави-члени ЄС глибоко та ретельно провели аналіз потенційних ризиків безпеці та відкрито назвали їх, що говорить про готовність прийняти зміни та почати працювати у цьому напрямку: «У Білій книзі викладено новий підхід до оборони та визначено потреби в інвестиціях для усунення критичних прогалин у можливостях та створення міцної бази оборонної

промисловості» [53]. У Білій книзі визнано існуючі прогалини та потреби ЄС у сфері безпеки. Проблемними напрямками визначають як традиційні військові засоби – системи протиповітряної та ракетної оборони, артилерію, далекобійні системи та боєприпаси, так і інноваційні – дрони та системи боротьби з ними, штучний інтелект, кібербезпека. Існує потреба модернізації інфраструктури для покращення мобільності військ. Якщо перейти на зовнішній, геополітичний рівень то Європейський Союз прагне зберегти та розвивати партнерські відносини зі своїми союзниками, зокрема Сполученими Штатами, котрі змінили свої пріоритети на інші регіони. Проте ЄС планує позбутися залежності від допомоги інших держав набуваючи стратегічної автономії. Ключовим інструментом завдяки якому вдається зберігати єдність між партнерами залишається НАТО. ЄС визнає трансатлантичний альянс основою своєї оборони, проте планує відігравати більшу роль в середині нього, як окремого та самостійного члена. Також, розвиваючи свою стратегічну автономію Європейський Союз прагне вберегти себе від зовнішнього тиску накопичуючи власні стратегічні запаси сировини та компонентів для економічної, промислової та військової незалежності.

Тепер, коли визначені проблемні питання, пріоритетні потреби, напрямки та цілі в побудові нової архітектури безпеки слід розібратися як саме Європейський Союз планує їх реалізувати. Як зазначено, Біла книга: «відкриває нову стратегічну послідовність щодо розвитку європейської оборони. Вона стане основою для поглиблених обговорень з державами-членами та відповідними зацікавленими сторонами» [53]. Загалом, методи якими ЄС планує досягати цілей можна розділити на два напрямки: збільшення фінансування оборони та реформи ринку й промисловості. Європейський Союз розуміє, що окремо державам-членам буде важко або й взагалі неможливо досягти показників інвестицій в оборону та виробництва військової промисловості, які б забезпечили реальну спроможність ЄС

протистояти військовому потенціалу росії та іншим стратегічним загрозам. Тому були прийняті рішення, що ведуть до об'єднання зусиль та глибшої інтеграції держав-членів.

Попри те, що Європейський Союз останні роки виділяв рекордні для себе кошти на оборону цього виявилось замало для створення противаги росії та Китаю, як ще однієї стратегічної загрози. Причинами слабких можливостей для фінансування, окрім ймовірного браку політичної волі, зокрема були значні обмеження та регуляції Європейського Союзу встановлені у фінансовій, інвестиційній політиці, можливостей роботи банків та регуляція бюджетів держав-членів. Ці обмеження та регулювання встановлювалися з метою стабілізації економік, збереження між ними рівності та налагодження більш уніфікованої взаємодії у ЄС, проте така система виявилася малоефективною при потребі різкого перенаправлення чи виділення коштів на нові пріоритетні потреби. Тому заплановано низку рішень для виправлення ситуації, зокрема створення SAFE за кошти бюджету ЄС. Цей фонд буде кредитувати держав-членів у сфері оборони, наразі передбачена сума коштів для нього 150 мільярдів євро. Особливістю фонду є вимога участі мінімум двох держав у проєкті. Це спрямовує кошти не просто на збільшення фінансування оборони, а й на розвиток спільного партнерства. Інструмент передбачає покращення мобільності для критично важливих засобів та обмеження EDPI для високотехнологічних проєктів, де вимагається дотримання не більше 35% вартості компонентів проєкту не з ЄС. Для збільшення фінансування оборони також було прийняте рішення зменшити обмеження на дефіцити бюджетів держав-членів ЄС, що зокрема зміцнить їхню самостійність в питаннях безпеки. Банкам, фондам, приватному бізнесу буде дозволено чи розширено можливості інвестувати, вкладатися у сферу оборони.

Що стосується саме оборонної промисловості та можливостей ринку – наразі в ЄС немає можливостей задовільнити свої потреби швидко та у

великих обсягах. Через хронічне недофінансування, правові обмеження та пріоритетність національних замовлень європейські компанії-виробники військової техніки залишаються фрагментованими та обмеженими у своїх потужностях. Щоб виправити ситуацію Європейський Союз запускає спрощені процедури ліцензування та отримання дозволів для розбудови виробничої інфраструктури та сертифікації виробленої продукції у багатьох державах одразу. Також планується консолідувати оборонні замовлення, щоб забезпечити виробників довгостроковими контрактами цим самим заохочуючи розвивати виробничі потужності. Для подолання проблеми пріоритетності виключно своїх вітчизняних виробників чи виробників не з ЄС при закупівлях буде створений єдиний європейський ринок оборонного обладнання та «Дорожню карту озброєнь» для інвестування у інноваційні проєкти. Загалом, планується досягти 40% спільної закупівлі військового обладнання у Європейському Союзі.

Можна сказати, що політичні лідери зрозуміли важливі системні недоліки ЄС та держав-членів у політиці безпеки й оборони та запропонували й почали реалізовувати багатообіцяючі зміни.

3.2 Проблема формування спільної європейської чи національних армій крізь призму опитувань громадської думки

Попри те, що «Біла книга з питань європейської оборони» спрямована на усунення значних прогалини у безпековій сфері, й досі залишається дискусійним питання європейського лідерства. На сьогодні Європейському Союзу та його інституціям відводиться роль виключно координатора та гаранта фінансової підтримки розвитку оборонних спроможностей: «Дії Комісії у сфері оборони створюють стимул для держав-членів узгоджувати своє національне оборонне планування, зближуючись до спільного розвитку можливостей та сприяючи довгостроковому бюджетному плануванню» [13]. Проте спільні економічні, промислові та політичні інституції та ініціативи не в змозі стати на заміну окремій єдиній військовій інституції, спільному

військовому командуванню. В момент ймовірного повномасштабного чи гібридного військового нападу росії, чи іншої держави на територію ЄС надзвичайно важливою є потреба у негайних діях зі стримування противника, потужній та рішучій військовій відповіді на вторгнення, що потребує синхронності всіх збройних сил держав-членів та політичної готовності їх урядів та населення. На сьогодні, як вже було наведено в попередньому розділі, більшість громадян Європейського Союзу не готові брати до рук зброю та захищати свою державу в разі нападу на неї, проте куди більшою проблемою є неготовність саме політичного керівництва до рішень, що б мали нести за собою залучення збройних сил та початку мобілізації держави. Аналіз реакцій політичних лідерів держав-членів та всього ЄС на неодноразові порушення росією їхніх кордонів, пошкодження мереж зв'язку (як «невідомими» дронами, військовою авіацією, прикордонними загонами) свідчить про їхню неготовність перейти до жорстких та дієвих методів захисту власної території. Навіть попри недавнє рішення про закриття державами-членами ЄС балтійського моря для підсанкційних кораблів російського тіньового флоту, що відкриває можливості для захоплення та утримання їх, не надає впевненості у початку ствердження європейських лідерів як рішучих та готових до безпекових викликів, оскільки це рішення не є самостійним та де-факто відбулося після мовчазного схвалення таких дій Сполученими Штатами, котрі самі запровадили таку практику у Карибському морі проти росії та Венесуели. Рішення, які б говорили зворотне – що держави ЄС готові до самостійних та відповідальних рішень щодо своєї безпеки, мали б прийматися без страху чи сподобаються ці дії США, та мали б мати проактивний характер, а не бути в очікування ідей та прикладів від третіх сторін.

З огляду на це, у разі потенційного повномасштабного вторгнення існує ризик, що далеко не кожен уряд держави-члена ЄС зможе правильно оцінити загрозу та оперативно прийняти необхідні оборонні рішення.

Окремим залишається питання і здатності їхніх розрізнених збройних сил синхронно та ефективно зреагувати на загрозу, попри спільні тренування та існуючу інфраструктуру безпеки НАТО в Європі. Ключова проблема НАТО та нової архітектури безпеки ЄС, зважаючи на положення «Білої книги», залишається в залежності їхніх оборонних спроможностей від наявності політичної волі, керівництва держав-членів. Саме тому, створення окремої військової інституції ЄС, створення об'єднаних збройних сил Європи, об'єднаного командування – забезпечило б нову архітектуру безпеки військовим потенціалом незалежним від політичних страхів чи упереджень керівників держав-членів та інституцій ЄС, а було б зосереджене на безпеці кордонів, захисту суверенітету, та спроможне ефективно й швидко реагувати на військові загрози. «Європейська Комісія спеціально наголошує, що ні в Білій книзі, ні в Плані переозброєння Європи / Готовність до 2030 не йдеться про створення армії ЄС. Це не є метою Європейської Комісії або Союзу загалом... ініціативи, відображені в Оборонному пакеті, спрямовані на зміцнення національних збройних сил, покращення їхньої оперативної сумісності відповідно до стандартів НАТО» [13] – на жаль, відповідні кроки у цьому напрямі наразі не передбачені, а лідер, який спроможний активно лобіювати створення збройних сил Європейського Союзу відсутній. Володимир Зеленський, висуваючи подібні ініціативи, очевидно не має необхідних важелів впливу для цього.

Однак, попри те, що подібні плани створення збройних сил Європи відсутні і в стратегії розвитку оборони ЄС про це нічого не зазначено, слід згадати, що нинішня безпекова та політична ситуація у світі та зокрема на Європейському континенті змінюється дуже динамічно. Хоч сфера безпеки й оборони сприймалася довгий час як зона відповідальності національних держав, в тому числі на момент створення «Білої книги», нічого не заважає початку змін позицій, які б зміцнювали нову архітектуру безпеки Європейського Союзу. Особливо це імовірнішим враховуючи появу нових

дискусій серед європейських високопосадовців, що свідчить про зростання уваги до цього питання.

Тепер слід приділити увагу ще одному стратегічно важливому елементу нової архітектури безпеки ЄС – Україні. Як зазначалося раніше більшість держав-членів та високопосадовців Європейського Союзу, а також військово-політичне керівництво України погоджуються у невідворотності держави та її провідної ролі у безпеці континенту. Досвід кризового менеджменту, мобілізації державних ресурсів та інституцій, суспільства, практичний військовий досвід отриманий в наслідок бойових дій з росією є безцінним та необхідним, щоб відповідати все новим і новим загрозам сучасності. Варто наголосити, що Україна володіє важливими для ЄС компетенціями в оцінці безпекових ризиків, що за практичним потенціалом перевищує можливості більшості європейських партнерів. Разом з досвідом бойових дій Україна отримала критичне розуміння неефективності існуючих міжнародних договорів, організацій, та права перед застосуванням грубої сили. У свою чергу це закріпило розуміння потреби мати власну силу, як єдину реальну гарантію, котра посилюватиме вагу України в угодах та на міжнародному рівні: «Одним із найважливіших уроків війни, який отримала Україна є те, що міжнародні організації, метою існування яких є забезпечення миру і гарантування безпеки, можуть до останнього намагатися уникати прямої конфронтації з агресором для збереження власного миролюбного реноме, водночас не відмовляти постраждалій стороні в засобах для порятунку» [1]. Тому Україна має розуміння необхідних компонентів стратегічної безпеки, що гарантуватиме готовність до нових викликів та будуть реальними основами миру – це включає наявність власної військової потуги, що співмірна з військовою потугою супротивника, союзи закріплені практичними військовими обов'язками, котрі довгострокові, діють превентивно й злагоджено, розвиток самодостатнього та комфортного економічного, соціального та демографічного середовища всередині, як

основа внутрішньої стійкості. Хоча нашій державі слід проробити ще довгий та складний шлях, впровадити численні зміни, реформи для створення всіх необхідних умов своєї стратегічної безпеки вона залишається і буде залишатися тією рушійною силою, котра спонукатиме до переосмислення, розвитку своїх партнерів та союзників, що є критично необхідним та дефіцитним елементом для Європейського Союзу та його нової архітектури безпеки.

Слід зазначити, що і зі сторони європейських партнерів був позитивно оцінений потенціал України до стримування й відбиття загроз та впровадження інновацій, що відповідає їхнім потребам. Необхідність глибшої співпраці та масштабування нових безпекових рішень відображається і в «Білій книзі з питань європейської оборони», де зокрема незалежність України, збереження та розвиток її демократичних цінностей, принципів та міцність інституцій також є ключовими факторами безпеки, що гарантує стабільність та сталість взаємин з партнерами. Європейський Союз, розуміючи необхідність залучення власних ресурсів для відбиття російської агресії, окреслив свою стратегічну роль у забезпечення військових та фінансових потреб України. Також на міжнародній арені ЄС направлений на дипломатичну підтримку держави з метою недопущення примусу до капітуляції. Тобто у питанні щодо підтримки України лідери ЄС підтримують бажання своїх громадян та підвищують пріоритетність її безпеки, як власну. Для досягнення успіху була розроблена спеціальна «стратегія дикобраза» - котра має під собою ціль стабільно постачати таку кількість військової допомоги Україні, що змінила б ситуацію на полі бою на користь України та в майбутньому давала росії розуміння про неуспішність будь-яких військових дій зі свого боку. Для досягнення цього результату визначено, що: «Військова підтримка ЄС Україні має зосередитися на двох взаємодоповнюючих пріоритетах: а. Посилення військової допомоги ЄС та інших форм допомоги Україні... б. Асоціювати Україну з ініціативами ЄС

щодо розвитку оборонних можливостей та інтеграції відповідних оборонних галузей» [33]. Питання надання військової, гуманітарної чи іншої форми допомоги від ЄС не є значною проблемою, попри відверте небажання та саботаж таких рішень представниками окремих держав-членів. Проте основною проблемою наразі залишається незмога європейської промисловості покрити запити військового озброєння та техніки у необхідних обсягах. Попри великі фінансові вкладення та зменшення регуляцій для компаній-виробників все ж необхідний певний час для розгортання та масштабування виробництва а за умови динамічних змін на полі бою, появ нових викликів, необхідно й відповідно коригувати виробництво. Рішенням, що певною мірою покращує ситуацію є безпосереднє долучення українського військово-промислового комплексу до фінансованих та інвестиційних програм та ініціатив Європейського Союзу. Держави-члени ЄС не мають негайних потреб та можливостей для повної мілітаризації власних економік та промислових потужностей, тоді як Україна тривалий час функціонує в умовах воєнного стану. Це робить необхідним інтеграцію її ОПК з європейським для обох сторін. Для ЄС це стимул розвитку технологічних інновацій на основі реального українського бойового досвіду. Для України це можливість розширити та масштабувати свої військові та технологічні рішення, зміцнити позиції на фронті. Тобто вирішення проблем ЄС та України найкраще відбувається за спільних зусиль та кроків, що демонструє потребу сторін одна в одній.

Важливим аспектом є позиція безпосередньо українських громадян, щодо власної безпеки та перспектив завершення війни. Абсолютна більшість українців відкидають формати миру, що винагороджують агресора та не закладають реальних гарантій безпеки та розвитку для України. Також є готовність продовжувати воювати без будь-якої допомоги чи підтримки зі сторони Сполучених Штатів, якщо вони відверто підуть проти інтересів України. У цьому випадку головними союзниками називають європейських

партнерів. Цікавим питанням є також готовність брати до рук зброю, хоч наразі безпосередньо в Україні є значні проблеми з процесом мобілізації населення: «Серед українців (і чоловіків, і жінок у віці 18+ років, які не проходять військову службу) 54% відповідають, що вони скоріше чи однозначно готові у разі потреби приєднатися до Сил оборони і зі зброєю в руках захищати Україну. З них 23% однозначно готові, а ще 31% скоріше готові» [3]. Цей результат виразно відрізняється від готовності громадян держав-членів Європейського Союзу захищати свою державу, що вкотре презентує Україну як реальну силу в Європі та свідчить про великий потенціал нової архітектури безпеки ЄС при врахуванні українського досвіду та об'єднання спроможностей.

У свою чергу військово-політичне керівництво України, спираючись на підтримку громадян та їхню готовність й долученість до оборони держави рішуче ініціює та вимагає збільшення та розширення оборонних спроможностей союзників, допомоги від них, шукає нових форм взаємодії та зміцнення безпекової ситуації в Європі. Також, при очевидному бажанні громадян мирного та спокійного життя Україна відкидає прості та швидкі пропозиції досягнення «угоди», шукаючи шляхи реального досягнення справедливого та сталого миру, попри зовнішній тиск, погрози та втрати в наслідок бойових дій.

3.3 Виклики та перешкоди на шляху формування нової архітектури безпеки ЄС

Попри значні позитивні зміни та залучення нових ресурсів у політику безпеки й оборони ЄС, за обсягами небаченими раніше, все ж й досі залишаються не вирішеними питання, що ставлять під загрозу стійкість та дієздатність майбутньої нової архітектури безпеки. Якщо полишити наразі дискусійні питання щодо створення єдиної європейської армії, обов'язкової військової служби та інституційної форми, за яким буде функціонувати, керуватися ця безпекова архітектура – й до тепер відсутні підстави, що

запевняють у готовності Європейського Союзу до безпосередньої конфронтації із загрозою. Ця проблема існує не так на технічному та матеріальному рівні, як на політичному, моральному. Не можливо ні в якому разі заперечувати рішучість та непохитність допомоги й підтримки європейських партнерів Україні, проте розцінювати таку допомогу як свідомий, особистий удар по агресору було б перебільшенням. Аналіз процесів надання допомоги Україні та санкційного тиску на РФ доводить, що ці заходи є переважно ситуативною відповіддю ЄС на агресію з боку супротивника. Вони впроваджуються після чергової ескалації з боку супротивника, а не формують власний порядок денний. Вони не змушують росію реагувати на шкідливі, неочікувані та неочевидні дії проти неї. ЄС традиційно покладав лідерство у сфері зовнішньої політики та безпеки на Сполучені Штати, уникаючи відповідальності. Навіть після приходу Дональда Трампа Європейський Союз не поспішає приймати самостійні рішення. Тому оцінюючи теперішній Європейський Союз та його готовність до боротьби – єдине, що гарантує його безпеку наразі залишається Україна та членство в НАТО, що наразі є подекуди сумнівною гарантією, адже воно прямо рівноцінне, сприймається за гарантії від США. Ні лідери держав-членів, ні керівництво інституцій ЄС своїми діями не запевнили у готовності до самостійної, активної боротьби та навпаки, всіма зусиллями намагаються не приймати неочевидних та різких рішень, що могли б їх посилити, проте цим самим можливо роздратувати США чи призвести до ескалації з росією. Тож величезною потребою для нової архітектури безпеки Європейського Союзу є створення, виховання нової політичної еліти, політичних лідерів, громадських діячів, що свідомо оцінюватимуть зовнішні, військові загрози, як реальні та екзистенційні, та просуватимуть необхідні, проактивні рішення у цьому напрямку.

Іншою проблемою залишається страх перед невизначеністю та різкими змінами, що трансформується у підтримку та сприянні політикам-пацифістам

та ізоляціоністам. Після розширення НАТО та ЄС на схід у Європі на довгий час сформувалося спокійне та успішне економічне й політичне середовище, проте з часом воно почалося руйнуватися, насамперед через зовнішнє втручання – агресивній політиці росії. В Європейському Союзі разом з закликами до активних дій проти загроз почали набирати сили політичні рухи та лідери, котрі звинувачують саме НАТО та ЄС у порушенні інтересів третіх держав та нездатності зберегти розвиток, процвітання Європи та миру, при цьому закликаючи зберегти миролюбну та дипломатичну зовнішню політику та відмовитися від рішень, що ведуть до можливості ескалації. Подібні розбіжності є передбачуваними у кризові періоди, проте вирішення проблеми потребує діалогу та боротьби з маніпуляціями, потрібно пояснити можливі сценарії розвитку подій та переконати громадян та політичних лідерів, що сумніваються при виборі, у доцільності стратегії прийнятої Європейським Союзом, необхідних дій та рішень. Зокрема, Європейський парламент у дослідженні «Майбутня європейська архітектура безпеки: дилеми стратегічної автономії ЄС» [15] презентував можливі сценарії майбутнього розвитку подій та трансформації Європи: «Антагонізм», «Європейське НАТО», «Оборонний Союз ЄС», «Мозаїка» та «Кооперативне співіснування». В основі цих сценаріїв лежать два основні компоненти – відмова Сполучених Штатів від членства в НАТО та своєї ролі союзника й гаранта безпеки та як саме на це буде реагувати Європейський Союз.

Перший сценарій «Антагонізм» - по суті збереження статус-кво де США продовжують зберігати лідерство та вплив у НАТО, при цьому ЄС продовжує розвивати власну архітектуру безпеки, проте вагомого впливу на прийняття рішень не здобуває, продовжуючи покладатися на Америку. Цей сценарій видається найбільш оптимістичним та реалістичним, проте певною мірою шкідливим для стратегічної автономії ЄС, оскільки хоч розвиток оборони і продовжується – зберігається залежність від зовнішніх акторів.

Наступні два сценарії відрізняються ступенем відмови США від своїх зобов'язань «Європейське НАТО» - без офіційного виходу з НАТО, «Оборонний Союз ЄС» - з офіційним виходом з НАТО. В обох сценаріях Європа консолідується та починає різко та кардинально збільшувати свої інвестиції в політику оборони та безпеки, здобуваючи при цьому свою стратегічну автономію. Різниця полягає у формі консолідації, де у першому випадку Європейський Союз перехоплює контроль та лідерство над НАТО, а в другому створюється власна конструкція. Ці сценарії є малореалістичними, особливо у разі офіційного виходу США з Альянсу, оскільки наразі державам-членам бракує політичної волі для ухвалення жорстких та рішучих самостійних рішень, а економічна ситуація залишається складною: «Деякі європейські країни стали залежати від дивідендів миру, тому навіть зростаюча загроза безпеці в їхньому безпосередньому сусідстві не сприяє достатньому коригуванню пріоритетів витрат. Хоча багато державних бюджетів у Європі мають хронічні дефіцити, виборці все ще вимагають підтримання всеосяжної держави добробуту» [26]. Проте слід зазначити, що при збереженні існуючого статус-кво, на певний період, та при проведенні за цей час політичних трансформацій, поступових реформ, змін економічної та соціальної політики ці сценарії набувають реалістичності – тобто вони на початку потребують більшої готовності та можливостей Європейського Союзу, його лідерів для успіху.

Одним з реалістичних на сьогодні сценаріїв є «Мозаїка». За ним Сполучені Штати, продовжуючи опортуністську політику, зрештою руйнують сприйняття їх державами-членами НАТО та ЄС як надійного гаранта безпеки. У відповідь на це Європейський Союз починає фрагментуватися та втрачати свої економічні та політичні позиції. Кожна держава чи група держав в Європі притримуються власної політики національної безпеки керуючись своїми особливими умовами та інтересами, нехтуючи при цьому інтересами інших членів. Розвиток політики безпеки й

оборони не є рівномірним та скоординованим. Великі та розвинені держави, що мають змогу та бажання – інвестуватимуть у свої та коаліційні військові проєкти, проводитимуть незалежну зовнішню політику. Маленькі та слаборозвинені держави, розуміючи потребу реформ та змін, проте небажаючи чи нездатні вкладатися для них: «громадяни Європи загалом усвідомлюють необхідність більших витрат на оборону, але ті ж опитування залишають сумніви щодо готовності платити рахунок» [26], шукатимуть партнерів, котрі стали б для них опорою та гарантами безпеки, навіть з поза ЄС. Самі ж інституції Європейського Союзу втратять свій авторитет та реальний вплив. Таким чином Європа остаточно перетвориться на безсилового об'єкта міжнародних відносин, де інші держави реалізовуватимуть свої інтереси.

Останній та фінальний для усіх сценаріїв «Кооперативне співіснування» передбачає, що з часом, після спаду напруги та конфліктної ситуації у світі будуть проведені перемовини між усіма сторонами. Зміни лідерів держав, політичних еліт призведе до пом'якшення позицій та відкриє вікно для дипломатичних рішень. Будуть домовленості про зменшення кількості та можливостей наступальних озброєнь, а також відновлення економічних відносин та співпраці між сторонами. Навіть є припущення, що будуть закладені чинники, що забезпечать мирне відновлення суверенітету та територіальної цілісності України при нейтральному її статусі. Подібний сценарій є надто оптимістичним та безпідставним, оскільки основою його успішності є поступовий прихід нових політичних еліт, котрі мають мати помірковані погляди та бажатимуть повернути верховенство міжнародного права, який вони самі руйнували у минулому. Також не зазначені основи завдяки яким ці домовленості та встановлений світовий порядок можна буде вважати довготривалішим та надійнішим за попередній, та чи буде він прийнятний для всіх сторін.

Загалом, в Європейському Союзі розпочали стратегічно осмислювати свою безпеку та потенційні варіанти перебігу подій, від позитивних до вкрай негативних. Це закладає основи для розвитку політичної еліти ЄС та покращення готовності економіки та населення до викликів майбутнього. Наразі перед політичним керівництвом держав-членів стоїть задача ознайомити громадян з потенційними сценаріями розвитку подій, переконати їх у перевазі тих, що зберігають єдність та посилюють самодостатність Союзу. Також важливо переконати громадян у доцільності конкретних рішень, що посилюють архітектуру безпеки ЄС, але при цьому ймовірно відбудеться зниження рівня комфорту життя населення. Усі ці стратегічні сценарії напряду залежать від динаміки громадської думки, оскільки саме критичне падіння віри в надійність безпекових гарантій з боку США виступає рушійною силою змін. Рівень довіри до інституцій та еліти ЄС виступатиме ключовим індикатором, що визначатиме межі, темпи та успішність консолідації Європи. У свою чергу здатність керівництва ЄС зберегти лояльність та розширити рамки громадської думки закладає фундамент внутрішньої стійкості.

Підсумовуючи третій розділ дослідження ми дійшли висновку, що політичне керівництво інституцій та держав-членів ЄС переважно діє відповідно до запитів та позицій своїх громадян. Відбувається збільшення оборонних витрат, запроваджуються реформи, що покращують економічні та виробничі спроможності сектору безпеки. Закладено практику стратегічного осмислення своєї безпеки, де визначені головні загрози, союзники та необхідні напрямки дій, зокрема набуття стратегічної автономії ЄС та підтримка та інтеграція України. Водночас, політичні лідери не готові на кардинальні зміни інституційної форми безпеки – зокрема, до створення європейської армії чи окремої інституції в ЄС, що відповідатиме за спільні дії збройних сил держав-членів Європи. Крім того, значна частина громадян не

готові до власних економічних та соціальних жертв та бажають зберегти високий рівень комфорту та добробуту.

Загалом перед Європейським Союзом зберігаються значні виклики безпеки та існує необхідність подальшого проведення реформ та інформаційної роботи з громадянами своїх держав. Нові політичні лідери та зростаючі покоління будуть більш рішучі та наполегливі у розвитку нової архітектури безпеки ЄС, також окреме політичне та військове лідерство буде закріплено за Україною, при подальшій її інтеграції.

ВИСНОВКИ

У ході нашого дослідження відповідно до визначених завдань ми досягли обґрунтованих результатів, які відображають логіку дослідження процесу розвитку архітектури безпеки ЄС під впливом громадської думки.

В результаті виконання першого завдання нами було сформовано якісний теоретико-методологічний підхід, що зумів поєднати соціологічні інструменти моніторингу та контент-аналізу нормативних, стратегічних джерел. Ми досліджували громадську думку через призму теорії неоінституціоналізму, на основі концепцій Дж. Марча та Й. Олсена. Завдяки цьому ми змогли інтерпретувати громадську думку як важливий неформальний інститут, що визначає рамки легітимності рішень політичних еліт. Також, в межах нашого безпекового дискурсу ми провели концептуалізацію таких понять, як: «дивіденди миру» – практика розподілення державних ресурсів, орієнтація суспільства на соціальний добробут за рахунок дефіциту оборонних витрат; «оборонна готовність» – рівень стійкості, поінформованості та згуртованості громадян перед зовнішніми загрозами. Доведено, що поєднання методів вторинного аналізу соціологічних даних, з використанням досліджень Standard Eurobarometer, ECFR, More in Common, Polling Europe, з дискурс-аналізом заяв політичних лідерів та контент-аналізу внутрішніх стратегічних документів ЄС дозволяє зафіксувати реальну логіку доречності дій інституцій ЄС в період глибинних трансформацій. Також виявлено поняття «декларативної згоди» – психологічний феномен коли суспільство схвально відноситься та підтримує ідею переозброєння, проте коли доходить до питань жертвувати особистим комфортом, фінансами, якістю життя чи особисто брати участь в обороні держави то підтримка зникає. Це також є результатом багаторічної практики «дивідендів миру».

В результаті виконання другого завдання ми дослідили та виокремили ключові тенденції та динаміку громадської думки в державах-членах ЄС щодо сприйняття та розуміння викликів безпеки. Зокрема, аналіз

соціологічних моніторингів Євробарометра засвідчив консолідацію громадян Європейського Союзу на тлі безпрецедентних зовнішніх провокацій та гібридних атак зі сторони США та росії: 77% європейців чітко визначають РФ як пряму загрозу безпеці ЄС, 81% висловлюють стабільну підтримку спільної оборонної політики.

Також дослідження виявило значні регіональні відмінності у рівнях оборонної готовності громадян. Держави Східної та Північної Європи демонструють велику консолідацію, зокрема Польща, Литва, Фінляндія. Також помітні високі, відносно інших держав-членів, показники готовності громадян особисто захищати свої держави у Польщі (45%) та Швеції (47%). Держави ж Південної та Західної Європи залишаються більшою мірою сфокусовані на внутрішніх соціально-економічних проблемах, таких як інфляція, вартість життя, житла. Вони демонструють виражений пацифізм та значно меншу готовність брати участь у захисті своєї держави у разі нападу на неї. До прикладу, в Німеччині цей показник 23%, в Австрії - 20%, дещо кращі показники в державах Південної Європи.

Також зафіксовано тенденцію поляризації думок за політичними уподобаннями: прихильники центристських та лівоцентристських політичних партій виступають за надання ширших безпекових повноважень інституціям Європейського Союзу. У свою чергу електорат правих та радикально правих політичних сил скептично оцінює інтеграцію оборони на наднаціональний рівень. Ще однією важливою тенденцією є те, що попри кардинальне погіршення іміджу США та його політичного керівництва в очах європейців, рівень довіри до НАТО як оборонного каркаса залишається високим (53%). Це в свою чергу знову підтверджує запит громадян на інституційну стабільність.

В результаті виконання третього завдання нами були досліджені позиції, дії та рішення національних урядів та інституцій Європейського Союзу, політичних сил та лідерів у дискурсі розбудови нової безпекової

архітектури. Зокрема, аналіз на рівні наднаціонального керівництва, а саме виступ Урсули фон дер Ляєн, підтвердив остаточну відмову інституцій від парадигми «дивідендів миру» та визнав перехід Європи у стан передконфліктного загострення. Важливою та основною відповіддю на ці виклики стало ухвалення 19 березня 2025 року стратегічного документа «Біла книга з питань європейської оборони – Готовність 2030» [33]. Вона зафіксувала критичні прогалини в безпековій політиці, ОПК Європейського Союзу та визначила нові механізми мілітаризації. В процесі реалізації програми Білої книги були впроваджені конкретні фінансово-промислові інструменти такі як: Спільний оборонний фонд (SAFE) для кредитування багатонаціональних, високотехнологічних проєктів; Програму європейської оборонної промисловості (EDIP), що встановлюватиме регулювання та розвиток ринку високих технологій в оборонній сфері. Були зменшені регуляторні обмеження на дефіцит національних бюджетів та спрощено ліцензування для сертифікації військової продукції поміж державами.

Водночас дослідження позицій політичних акторів на національному рівні виявило внутрішні суперечності. На прикладі риторики вже колишнього уряду Угорщини було зафіксовано спроби саботажу спільних рішень, систематичне блокування виділення допомоги Україні та використання маніпуляцій, звинувачення «Офіційного Брюсселя» у штучній ескалації та поширення конфлікту. На противагу цього, військово-політичне керівництво України пропонує більш масштабні цілі колективної оборони, співмірні з розвитком загроз. Однак, вони наразі відкидаються консервативними прагненнями лідерів ЄС, що обмежують інтеграцію між собою фінансовою координацією.

В результаті виконання четвертого завдання були визначені відмінності в кореляції з боку офіційного керівництва ЄС та громадської думки в розумінні майбутнього безпекової архітектури. У питанні формування збройних сил 66% громадян висловили підтримку створення об'єднаної

«Європейської армії» чи єдиного військового командування. Проте, Європейська Комісія та лідери держав відкидають цей шлях оборонної інтеграції через ризики послаблення національного суверенітету. У Білій книзі офіційно підтверджується відсутність планів створення наднаціональної армії, та наміри посилення збройних сил держав-членів та їх спроможностей.

Наразі зберігається консенсус між політичними лідерами та громадською думкою ЄС щодо загальної потреби інвестицій, розвитку безпекової політики та, що важливо, стратегічної ролі України в новій архітектурі безпеки. В дорожній карті Білої книги відбулася фундаментальна зміна сприйняття України від держави, що благає про допомогу до важливого елемента європейської стійкості, чий досвід у війні надає їх унікальні компетенції та можливості. У свою чергу громадська думка підтримує (76%) надання Україні фінансової та військової підтримки, що збігається з курсом керівництва ЄС.

Підсумовуючи наше дослідження, можна стверджувати, що громадська думка є важливим і водночас амбівалентним чинником розбудови архітектури безпеки ЄС. Підтвердилися гіпотези щодо вищої оборонної готовності держав наближених до джерела загрози, а також гіпотеза щодо скепсису політичних еліт до ідеї «Європейської армії» та важливості українського досвіду для безпеки ЄС. Також знайшла підтвердження гіпотеза про громадську думку як потужний інструмент легітимації ключових рішень, але водночас він є жорсткою рамкою, що обмежує еліти через небажання громадян виходити з зони комфорту, що підтверджує й іншу гіпотезу. У цьому контексті успіх створення нової архітектури безпеки ЄС залежатиме від здатності політичних лідерів змінити ситуативні настрої громадян у тривалу, консенсусну підтримку до системних реформ оборонної політики, де Україна посідає місце одного з провідних військово-політичних стовпів системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беняс В. Роль НАТО у формуванні європейської системи безпеки: практичний досвід для України. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2025. № 20. С. 69–75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-20-9>. (дата звернення: 28.10.2025).
2. Войціховський А., Бернацький В. Засади інформаційної безпеки в Європейському Союзі. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*. 2024. С. 308–310. URL: [0:5B_0F157?5:0-2024_G.2\(4\).pdf](https://doi.org/10.5B_0F157?5:0-2024_G.2(4).pdf) (дата звернення: 28.10.2025).
3. Грушецький А. Прес-релізи та звіти - Результати всеукраїнського опитування КМІС з питань війни і миру. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1551&page=1> (дата звернення: 14.11.2025).
4. Дмитренко С., Дмитренко О., Жабінець Н. Європейський Союз: переосмислення безпекової та зовнішньої політики. *Public Management and Policy*. 2025. 5(9). DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.5.08>. (дата звернення: 14.11.2025).
5. Єгорова О. В., Кравець А. Ю. Оборонні ініціативи Європейського Союзу на тлі проблеми безпеки в сучасних умовах. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 10. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15288520>. (дата звернення: 28.10.2025).
6. Літвінов С. Сучасний стан системи безпеки в Європі та передумови її еволюції під впливом російсько-української війни. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2025. 1 (21). С. 30–42. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2025-01-30-42>. (дата звернення: 29.10.2025).
7. Коротков Д., Кузь О. Європейська безпекова матриця: основні принципи та моделі. *Трансатлантична безпека та роль України : матеріали всеукраїнської наук.- практ. конф. НТУ «ДП»*, 2025. URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/171515> (дата звернення: 28.10.2025).

8. Островерхов-Новицький Д. Єврокомісар з оборони заявив, що Європі потрібна постійна стотисячна армія. *Суспільне | Новини*. 12.01.2026. URL: <https://suspilne.media/1211112-evrokomisar-z-oboroni-zaaviv-so-evropi-potribna-postijna-stotisacna-armia/> (дата звернення: 22.01.2026).
9. «Це була наша ідея»: Зеленський підтримав створення об'єднаної армії Європи. *Радіо Свобода*. 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelensky-obiednana-armiia-ievropy/33654789.html> (дата звернення: 22.01.2026).
10. Центр Разумкова. Оцінка громадянами ситуації в країні, бачення шляхів вирішення безпекових проблем (січень–лютий 2026р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-bachennia-shliakhiv-vyrishennia-bezpekovykh-problem-sichen-liutyi-2026r> (дата звернення: 23.02.2026).
11. Центр Разумкова. Підтримка громадянами України democratic values, оцінка рівня демократії в країні. Бачення майбутнього України, зовнішньополітичні орієнтації громадян (листопад 2025р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/pidtrymka-gromadianamy-ukrainy-demokratychnykh-tsinnosti-otsinka-rivnia-demokratii-v-kraini-bachennia-maibutnogo-ukrainy-zovnishnopolitychni-orientatsii-gromadian-lystopad-2025r> (дата звернення: 12.02.2026).
12. Шамраєва В. М. Політика безпеки та оборони ЄС: еволюція формування. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series «Law»*. 2020. № 29. DOI: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/15636> . (дата звернення: 30.10.2025).
13. Рудік О. Біла книга з питань європейської оборони як крок до європейського оборонного союзу. *Трансатлантична безпека та роль України: матеріали всеукраїнської. наук.- практ. конф. НТУ «ДП»*, 2025. URL: <https://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/171512> (дата звернення: 28.10.2025).

14. Шустенко О. В. Полісемантика поняття «суспільна думка» в соціально-філософському дискурсі. *Академічні візії*. 2024. № 31. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1080> (дата звернення: 06.02.2026).
15. Anghel S., Damen M. G. H. The future European security architecture. *European Parliamentary Research Service*. 2025. DOI: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2025/765785/EPRS_STU\(2025\)765785\(SUM01\)_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2025/765785/EPRS_STU(2025)765785(SUM01)_EN.pdf) (дата звернення: 29.10.2025).
16. Banks M. ECFR publishes latest survey on defence. 05.08.2025. URL: <https://www.eureporter.co/politics/eu-foreign-affairs-council/2025/08/05/ecfr-publishes-latest-survey-on-defence/> (дата звернення: 29.11.2025).
17. Banks M. Most EU citizens are “ready” for war – new poll. *Modern Diplomacy*. 23.06.2025. URL: <https://moderndiplomacy.eu/2025/06/23/most-eu-citizens-are-ready-for-war-new-poll/> (дата звернення: 10.02.2026).
18. Beemelmans S. When the Sleepwalkers Awake: A German Plea for a New European Security Architecture : (Paris, 18.03.2025). Paris : Fondation Robert Schuman, 2025. P. 1–5. URL: <https://server.www.robert-schuman.eu/storage/en/doc/questions-d-europe/qe-784-en.pdf> (дата звернення: 17.02.2026).
19. Borri R., Iernia P., Mingardi C. et al. European Public Opinion on the Challenges and Future of EU Foreign and Security Policy. *JOINT Research Papers*. 2024. URL: <https://www.cidob.org/sites/default/files/2024-11/JOINT%20RP%2023.%20European%20Public%20Opinion%20on%20the%20challenges%20and%20future%20of%20EU%20foreign%20and%20Security%20Policy.pdf> (дата звернення: 17.02.2026).
20. Brøgger E. A ‘Europe of defence’? The establishment of binding commitments and supranational governance in European security and defence. *Journal of European Integration*. 2025. Vol. 47, № 3. P. 403–422. DOI: <https://doi.org/10.1080/07036337.2024.2379421> (дата звернення: 17.02.2026).

21. Calcara A., Simón L. Face to face: France, Germany and the future of the European defence industry. *Journal of European Public Policy*. 2025. Vol. 32, Issue 6. P. 1389–1413. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2024.2358112> (дата звернення: 18.02.2026).
22. Chihaia M. S. What Europe Thinks ... about European Security and Defense. *Internationale Politik Quarterly*. 26.09.2024. URL: <https://ip-quarterly.com/en/what-europe-thinks-about-european-security-and-defense> (дата звернення: 29.11.2025).
23. Consolini M. Support for Ukraine still high among EU citizens but some fall off apparent among certain groups. 24.03.2025. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/all/support-ukraine-still-high-among-eu-citizens-some-fall-apparent-among> (дата звернення: 29.11.2025).
24. Debomy D. A devalued United States, a desire for European defence and consolidated support for Ukraine. *Institut Jacques Delors*. 2024. URL: <https://institutdelors.eu/en/publications/a-devalued-united-states-a-desire-for-european-defence-and-consolidated-support-for-ukraine/> (дата звернення: 29.11.2025).
25. Ditrych O., Laryš M. What can European security architecture look like in the wake of Russia's war on Ukraine? *European Security*. 2025. Vol. 34, Issue 1. P. 44–64. DOI: <https://doi.org/10.1080/09662839.2024.2347221> (дата звернення: 28.11.2025).
26. Dorn F., Potrafke N., Schlepper M. European defence spending in 2024 and beyond: How to provide security in an economically challenging environment. *EconPol Policy Report*. 2024. URL: <https://www.econstor.eu/handle/10419/289556> (дата звернення: 16.01.2026).
27. EU challenges and priorities - липень 2024 - Eurobarometer survey. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3232> (дата звернення: 21.11.2025).

28. EU Post-electoral survey 2024 - жовтень 2024 - Eurobarometer survey.
URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3292> (дата звернення: 21.11.2025).
29. EU survey: rising concerns push demand for more European action.
European Parliament. 04.02.2026. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20260126IPR32643/eu-survey-rising-concerns-push-demand-for-more-european-action> (дата звернення: 12.02.2026).
30. EU-wide survey: Citizens seek enhanced EU role in protection amid global shifts.
European Parliament. 03.09.2025. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20250827IPR30018/eu-wide-survey-citizens-seek-enhanced-eu-role-in-protection-amid-global-shifts> (дата звернення: 12.02.2026).
31. Euractiv. Public support for EU defence spending past its peak, says poll.
Euractiv. 07.10.2025. URL: <https://www.euractiv.com/news/public-support-for-eu-defence-spending-past-its-peak-says-poll/> (дата звернення: 29.11.2025).
32. Eurobarometer shows public support to defence policy and industry.
Defence Industry and Space. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eurobarometer-shows-public-support-defence-policy-and-industry-2023-07-14_en (дата звернення: 01.03.2026).
33. European Commission. White Paper for European Defence – Readiness 2030. 2025. P. 1–22. URL: https://commission.europa.eu/document/download/e6d5db69-e0ab-4bec-9dc0-3867b4373019_en?filename=White%20paper%20for%20European%20defence%20%E2%80%93%20Readiness%202030.pdf (дата звернення: 03.02.2026).
34. European Parliamentary Research Service. The future European security architecture. Brussels : European Parliament, 2025. P. 1–78. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2025\)765785](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2025)765785) (дата звернення: 02.03.2026).

35. European Political Monthly: Europeans on defence and NATO. *YouGov*. URL: <https://yougov.co.uk/international/articles/53219-european-political-monthly-europeans-on-defence-and-nato> (дата звернення: 02.03.2026).
36. Friede A. M. “Security, first of all, begins at home”: How Finland, Latvia, and Germany prepare “ordinary people” for crises. *European Policy Analysis*. 2025. Vol. 11, Issue 1. P. 114–137. DOI: <https://doi.org/10.1002/epa2.1229> (дата звернення: 02.03.2026).
37. Friedrichs G. M., Sommer J. Ontological security crisis and role conception change: the impact of the Russian invasion of Ukraine on the European Union’s role conceptions. *European Journal of International Relations*. 2025. Vol. 31, Issue 1. P. 126–151. DOI: <https://doi.org/10.1177/13540661241304533> (дата звернення: 02.03.2026).
38. Gallup International Association. Fewer people are willing to fight for their country compared to ten years ago (2023). P. 1–8. URL: <https://gallup.com.pk/wp/wp-content/uploads/2024/03/GIA-PR-3-V2-1.pdf> (дата звернення: 18.11.2025).
39. Göransson M. B. The Hungarian government’s rhetoric on Russia’s large-scale invasion of Ukraine and its articulation of a Hungarian security identity. *European Security*. 2025. P. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.1080/09662839.2025.2468943> (дата звернення: 18.11.2025).
40. Gotkowska J., Maślanka Ł. A Strategy for Europe from National Perspectives: Poland. 2025. Issue 23. DOI: https://dgap.org/system/files/article_pdfs/23-memo-strategy-for-europe-pl_0.pdf. (дата звернення: 17.11.2025).
41. Hofmann S. C. Organizing European security in yet another geopolitical era: consensus escapism or compartmentalized multilateralism? *International Politics*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41311-024-00651-z>. (дата звернення: 20.11.2025).

42. Jan P. A. We Need a European Defense Union – Now! *Heinrich Böll Stiftung*. 2025. URL: <https://www.boell.de/en/2025/10/28/we-need-a-european-defense-union-now> (дата звернення: 17.06.2026).
43. Kotlyar Y., Lymar M. Ukraine As a Shield For Europe: the Russian Invasion and the Reshaping of International Security. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2025. Issue 10. P. 75–86. DOI: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2025.10.075> (дата звернення: 18.11.2025).
44. Mader M., Gavras K., Hofmann S. C. et al. International threats and support for European security and defence integration: Evidence from 25 countries. *European Journal of Political Research*. 2024. Vol. 63, Issue 2. P. 433–454. DOI: <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12605> (дата звернення: 21.11.2025).
45. March J. G., Olsen J. P. The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life. *The American Political Science Review*. 1984. Vol. 78, No. 3. P. 734–749. URL: <https://www.la.utexas.edu/users/chenry/core/Course%20Materials/March1984/0.pdf> (дата звернення: 17.11.2025).
46. Maurer H., Raube K., Whitman R. G. “Zeitenwende” as coming of age? EU foreign & security policy through war & peace*. *European Security*. 2024. Vol. 33, Issue 3. P. 345–363. DOI: <https://doi.org/10.1080/09662839.2024.2376604> (дата звернення: 18.11.2025).
47. Melvin N. Europe’s Security Increasingly Lies Beyond NATO and the EU. *Internationale Politik Quarterly*. 14.08.2025. URL: <https://ip-quarterly.com/en/europes-security-increasingly-lies-beyond-nato-and-eu> (дата звернення: 18.02.2026).
48. Ministère de l’Europe et des Affaires. European Defence. *France Diplomacy*. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/the-ministry-in-action/promoting-a-sovereign-europe/defence-europe> (дата звернення: 18.02.2026).
49. More in Common. International public opinion on the Ukraine peace process: snap polling across Britain, the USA, Germany, France and Poland, 28 November

– 2 December 2025. London, 2025. URL: <https://www.moreincommon.org.uk/wp-content/uploads/2026/04/dec25-mic-ukraine-polling.pdf> (дата звернення: 14.01.2026).

50. Networks M., Štěpánek V. Defence, security, and economic well-being among EU citizens' top priorities: Eurobarometer. *EU Perspectives*. 03.09.2025. URL: <https://euperspectives.eu/2025/09/defence-security-eu-priorities/> (дата звернення: 11.01.2026).

51. Nicoli F. Stronger together: public preferences for different European defence cooperation designs. *Bruegel*. 28.09.2025. URL: <https://www.bruegel.org/first-glance/stronger-together-public-preferences-different-european-defence-cooperation-designs> (дата звернення: 29.11.2025).

52. Preserving Peace - Defence Readiness Roadmap 2030 : Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council. Brussels, 16.10.2025. JOIN(2025) 27 final. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/9db42c04-15c2-42e1-8364-60afb0073e68_en?filename=Joint-Communication%20Defence-Readiness-Roadmap-2030.pdf (дата звернення: 28.11.2025).

53. Q&A on the Defence Package: White Paper for European Defence - Readiness 2030. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_25_794 (дата звернення: 17.11.2025).

54. Rankin J. Europeans back higher defence spending amid Russia threat, poll finds. *The Guardian*. 23.06.2025. URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/jun/23/europeans-back-higher-military-spending-russia-threat-poll> (дата звернення: 29.11.2025).

55. Security and defence partnership between the European Union and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-eu-security-and-defence-partnership/security-and-defence-partnership-between-the-european-union-and->

- [the-united-kingdom-of-great-britain-and-northern-ireland](#) (дата звернення: 21.11.2025).
56. Standard Eurobarometer 98 - Winter 2022-2023 - February 2023. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2872> (дата звернення: 21.11.2025).
57. Standard Eurobarometer 99 - Spring 2023 - липень 2023. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3052> (дата звернення: 21.11.2025).
58. Standard Eurobarometer 100 - Autumn 2023. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3053> (дата звернення: 28.11.2025).
59. Standard Eurobarometer 101 - Spring 2024 - травень 2024. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3216> (дата звернення: 21.11.2025).
60. Standard Eurobarometer 102 - Autumn 2024 - листопад 2024. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3215> (дата звернення: 28.11.2025).
61. Standard Eurobarometer 103 - Spring 2025. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3372> (дата звернення: 28.11.2025).
62. Standard Eurobarometer 104 - Autumn 2025. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3378> (дата звернення: 28.11.2025).
63. The Hague Summit Declaration. *NATO.int*. 2025. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2025/06/25/the-hague-summit-declaration> (дата звернення: 17.02.2026).
64. The Pulse of the European Public Opinion. 2025. URL: <https://pollingeurope.eu/2025/10/15/the-pulse-of-the-european-public-opinion-3/> (дата звернення: 17.02.2026).
65. Wang C., Moise A. D. A unified autonomous Europe? Public opinion of the EU's foreign and security policy. *Journal of European Public Policy*. 2023. Vol. 30, № 8. P. 1679—1698. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2023.2217230>.
66. Whitman R. G. The role of the UK in a new European Security Architecture. *Heinrich Böll Stiftung*. 2024. URL: <https://www.boell.de/en/2024/01/26/role-uk-new-european-security-architecture> (дата звернення: 17.06.2026).

67. Wolfenstein K. Eurobarometer survey: Defence and security as top priorities of the European Union. *Xpert.Digital*. 04.09.2025. URL: <https://xpert.digital/en/eurobarometer-survey-on-defense-and-security/> (дата звернення: 17.06.2026).
68. Zalc J. EU citizen views on humanitarian, financial, and military support for Ukraine. *Verian Group*. 2025. URL: <https://www.veriangroup.com/news-and-insights/humanitarian-financial-military-support-for-ukraine> (дата звернення: 17.06.2026).

Анотація

Кваліфікаційну роботу присвячено дослідженню впливу громадської думки на трансформацію архітектури безпеки Європейського Союзу. У роботі проаналізовано теоретико-методологічні підходи до вивчення суспільних настроїв в умовах безпекового дискурсу крізь призму неоінституціоналізму. Виявлено ключові тенденції, динаміку та регіональні розбіжності у сприйнятті безпекових загроз громадянами країн ЄС. Досліджено офіційні позиції інституцій ЄС та держав-членів, зокрема положення «Білої книги з питань європейської оборони». Визначено характер кореляції між запитами європейського суспільства та рішеннями еліт. Окрему увагу приділено стратегічній ролі України як невід'ємного елемента колективної безпеки Європи.

Ключові слова: архітектура безпеки, Європейський Союз, громадська думка, стратегічна автономія, оборонна готовність, Україна.

Анотація

The thesis investigates the impact of public opinion on the transformation of the European Union's security architecture. The study analyzes theoretical and methodological approaches to exploring public attitudes within the security discourse through the lens of new institutionalism. It identifies key trends, dynamics, and regional divergence in security threat perception among EU citizens. The official positions of EU institutions and member states, specifically the "White Paper for European Defence", are examined. The correlation between the demands of European society and elite decisions is determined. Special attention is paid to the strategic role of Ukraine as an indispensable element of Europe's collective security.

Keywords: security architecture, European Union, public opinion, strategic autonomy, defence readiness, Ukraine.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ О. С. Гаїна